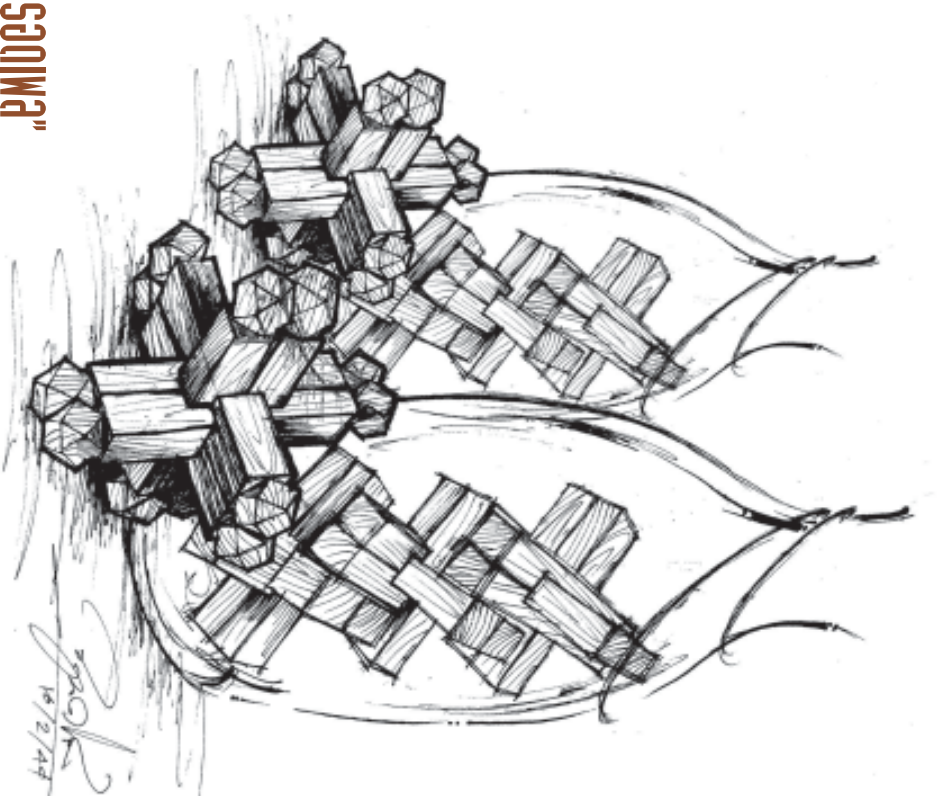

ก้าวไปด้วยกัน

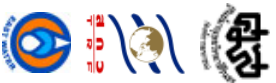
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 มกราคม - มีนาคม 2549

“Insojwa”

ของเล่นโบราณชุมชนท่าพูด จ.นครปฐม

ความเป็นมาของ “โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ทางถิ่น”

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรเป็นองค์กรทางวิชาการที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทยและภูมิภาคใกล้เคียง

ตั้งแต่เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการในปี 2542 ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญพิพิธภัณฑ์ของชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ในฐานะที่เป็นแหล่งสะสมและถ่ายทอดความรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

จากการที่ดำเนินงานกับสถาบันที่ทำงานบุกเบิกด้านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมูลนิธิอิเล็กทรอนิกส์ - ประไพ วิริยะพันธุ์ ทำให้ตระหนักว่า ในปัจจุบันมีความตื่นตัวอย่างสูงในวงการศึกษาพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก ที่ดำเนินงานโดยองค์กรในชุมชนหรือบุคคล และพิพิธภัณฑ์เหล่านี้สามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ศูนย์ฯ จึงได้เริ่มโครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น ในช่วงกลางปี 2546 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- สร้างฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์เพื่อ ข้อมูลและการค้นหาวิจัย
- วิจัย ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย และสร้างนักวิจัยที่สนใจพิพิธภัณฑ์ ในฐานะองค์กรทางวัฒนธรรม ทั้งทางวิชาการและปฏิบัติการ
- สนับสนุนความเข้มแข็งทางวิชาการให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความรู้ท้องถิ่น มาบันทึก ถ่ายทอด และพัฒนาต่อไป
- สร้างเวทีหรือเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์ และสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังได้จัดตั้งกองทุนวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)

จดหมายถึง ปก.

คุณตราฯ ฉบับนี้เปิดรับศรัทธาชื่นชมในความสละสลวยของเพื่อนพ้องชาวพิพิธภัณฑ์ บรรณาธิการได้ยืมข่าวบางกระแสรูปภาพกำลังสนับสนุนการจัดตั้งแหล่งความรู้เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายแห่งในอนาคตกว่าผมตั้งใจเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่จะทำให้เสียงไทยก้าวเข้าสู่สังคมที่ผู้คนมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม ศิลปะและวัฒนธรรม เพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ประเด็นที่น่าจะมีความพูดคุยกันต่อไปก็คือผู้ที่อาสาสมัครความรู้ อาทิ พิพิธภัณฑ์ชุมชน เอกชน และท้องถิ่นอื่นๆ แห่งนี้ผู้ตั้งขึ้นมาแล้ว และอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแจกเงินหน่วยงานใหม่ที่ตั้งตั้งโดยรัฐบาล เราสามารถดำเนินการอย่างไรให้พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นแหล่งทรัพยากรความรู้ได้อย่างสูงสุดให้แก่สังคม

ในกรณีนี้ บรรณาธิการขออนุญาตคัดลอกความในหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) จากพิพิธภัณฑ์แห่งหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีคำถามในทำนองเดียวกันประเด็นที่บรรณาธิการเชิญให้หาคำตอบตามหัวข้อ นั้น อยากรู้ทิศทางบรรณาธิการได้แก้ไขข้อความบางส่วน โดยการเติมเนื้อความที่ต่อการแก้ไขในวงเล็บด้านล่าง

เจริญพร/เรียน/แจ้งให้ทราบ ท่านผู้อำนวยการ ดร.ปริชดา เกลินแก้ว
เรื่อง ขอให้เชิญมาทำประวัติจังหวัดจันทบุรีเป็นข้อมูล

เนื่องด้วยทางพระอาจารย์คุณพงษ์ (สัตถาย) ครูบาศรีมहांได้เป็นประธานพระพุทธรูปเก่าแก่ระดับภาค และหนังสือเก่าทำมาเป็นที่ชุมชนพิพิธภัณฑ์ (พิพิธภัณฑ์ชุมชน - บรรณาธิการ) เก่ายุคหนึ่งจากทาง หมู่ 8 ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ และพระพุทธรูปปั้นเหมือนเดิมเก่าอย่างหนึ่งหน้าเก่าเคย

จึงขอให้ท่านผู้อำนวยการจัดส่งคนมาทำประวัติไปๆ และมีมาเก่า และวิธีการจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรม ปกติไปโดย ง่ายไหม และประวัติด้วย และสุดท้ายขอให้ท่านผู้อำนวยกายประสานความเรียบร้อยทุกประการเทอญ สาธุ

เจริญพร

พระอาจารย์คุณพงษ์ (สัตถาย) ครูบาศรีมहां
วัดพันตศรัทธิน (ท่าลูกช้าง)
หมู่ 8 ตำบลทุ่งเบญจา
อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี 22170

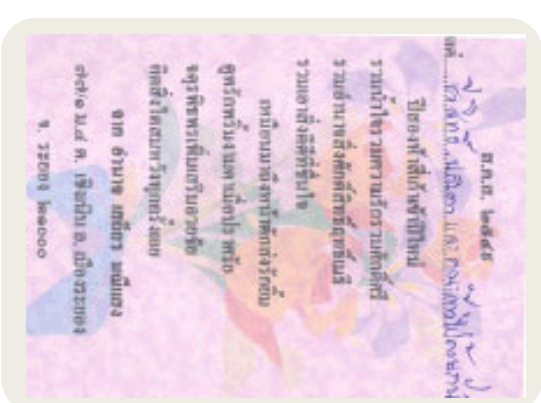
จุดมุ่งหมายสำคัญของครูบาตั้นก็คือ ความช่วยเหลือทางวิชาการในการบ่งชี้ลักษณะของวัตถุที่อยู่ในคลังและคลังความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุใหม่เบื้องต้น ศุภชัย ได้เชิญตัวแทนของวัดทัศนศิรวัชรามรณะร่วมประชุมเครือข่ายเพื่อการศึกษาและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 25 – 27 พฤศจิกายน 2548 การประชุมฯ พยายามนำเสนอแนวทางการทำงานพิพิธภัณฑ์ใหม่เบื้องต้น ทั้งการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุและท้องถิ่น การจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนในชุมชน การจัดการ และงานทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์เพื่อหาจากการประชุมฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อพิพิธภัณฑ์ไม่มากนัก โดยเฉพาะเนื้อหาการประชุมฯ อาจจะเป็นประโยชน์ต่อพิพิธภัณฑ์ “เกร็ดความรู้พิพิธภัณฑ์” ของจุฬารัตน ฉบับนี้

บรรณาธิการได้ขอเสนอขอคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการจัดการคลังวัตถุและการสร้างความรู้ของพิพิธภัณฑ์ ในเบื้องต้นแรกเรารู้จักวัตถุที่อยู่ในคลังสะสมของเรามาก่อนเลยเถียงได้ วัตถุอาจจะจัดแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น ตามประเภทการใช้งาน (เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องสอยยังชีพ-ล่าสัตว์ เครื่องรางของขลัง ศาสนาวัตถุ ฯลฯ) หรือตามอายุและสมัยของสิ่งของ (โบราณวัตถุ ข้าวของรวมสมัย และอื่นๆ) เมื่อเราสามารถจัดแบ่งประเภทของวัตถุได้อย่างคร่าวๆ แล้ว การสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุเหล่านี้ จะทำให้เราเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญ โดยการค้นคว้าจากงานการสอบถามผู้ที่บริจาควัตถุ หรือผู้ที่เคยเห็น/เคยใช้วัตถุมาก่อน แต่หากว่าเป็นวัตถุที่สื่ออายุเก่าแก่หรือที่เรามักจะเรียกกันว่า “โบราณวัตถุ” เราคงต้องศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง หรือสอบถามนักวิชาการจากภายนอก

ท่านครูบาฯ อาจลองพิจารณาปฏิบัติตามข้อคิดเห็นดังกล่าว และหากเห็นว่าเนื้อหาวิชาการบางส่วนควรอาศัยความรู้ที่ซับซ้อน ท่านอาจจะติดต่อหน่วยงานทางวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือส่งข้อมูลเฉพาะที่ต่อคุณศุภชัยเพิ่มเติม เข้ามายังศูนย์ ในกรณีที่คุณศุภชัย มีทรัพยากรความรู้ตรงตามที่ต้องการ ก็อาจจะให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนได้ แต่หากไม่มีทรัพยากรตรงตามที่ต้องการ ศูนย์ฯ จะพยายามให้แหล่งข้อมูลที่ท่านสามารถสืบค้นต่อไปได้ ข้อสรุปหนึ่งที่น่าสนใจของการประชุมยังไม่เห็นว่าจะเป็นที่ไหนได้ คือ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นควรบูรณาการการทำงานด้วยกำลังที่ตนมี ทั้งกำลังทรัพยากรและศักยภาพด้านอื่นๆ จากนั้น เราที่เครือข่ายพิพิธภัณฑ์อาจช่วยเปิดพื้นที่ให้พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานพิพิธภัณฑ์ซึ่งกันและกัน เมื่อนั้นชุมชนพิพิธภัณฑ์คงจะได้อะไรบ้างที่ตนเองอยากสมบูรณ์

และท้ายสุดนี้ ทางกองบรรณาธิการมี ส.ศ.ส จากชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์ที่ส่งความสุชมานให้ และหากผู้อ่านท่านใดมีความประสงค์ที่จะแลกเปลี่ยนซักถามให้ความเห็นในเรื่องพิพิธภัณฑ์ ก็อย่าลืมนำมาทักทายกันแต่ที่กองบรรณาธิการ และท้ายสุดจริงๆ สวัสดิ์ปิจอ ศรีป

พิพิธภัณฑทางถิ่น...ก้าวไปด้วยถิ่น

งานฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ

ในระหว่างเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2548 คณะทำงานได้เดินทางไปสำรวจและเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ จำนวน 32 แห่ง ดังนี้

สุพรรณบุรี : พิพิธภัณฑบ้านสุนันทามหามกุฏราชวิทยาลัย (ตลาดสามชุก) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวนกุหลาบไทย ตลาดเก่าทอง สถานีแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงฉวนกา

นครปฐม: พิพิธภัณฑทางไกล แซ่ตง

ชุมพร: พิพิธภัณฑของถ้ำเขาคอกเขาคอก

ประจวบคีรีขันธ์: พิพิธภัณฑพืชมงคลบ้านชะอำ

เพชรบุรี: พิพิธภัณฑชาวไทยพวนวัดมาบปลาคา พิพิธภัณฑไทยทรงดำ

เขาย้อย พิพิธภัณฑศาลาถนนอม

เชียงใหม่: พิพิธภัณฑไทยเชียงใหม่เมืองเก่า

ลำปาง: พิพิธภัณฑชาวดพระธาตุดอยจอมปิง พิพิธภัณฑชาวดพระธาตุดอย

พิพิธภัณฑชาวดพระธาตุดอยหลวง

ตาก: พิพิธภัณฑชุมชนเขื่อนต้า

กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑภาพยนตร์ไทย พิพิธภัณฑที่การกระจายเสียง

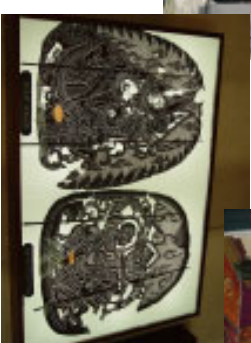
กรมประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพญาไท

นางน : พิพิธภัณฑชาวดนน้ำลอม พิพิธภัณฑชาตินง-ลวะ กุญแจศิ
พิพิธภัณฑเชียงใหม่สวนกล้วย พิพิธภัณฑสวนกล้วย-ลวะ กุญแจศิ
พิพิธภัณฑเชียงใหม่สวนกล้วย พิพิธภัณฑสวนกล้วย-ลวะ กุญแจศิ
พิพิธภัณฑเชียงใหม่สวนกล้วย พิพิธภัณฑสวนกล้วย-ลวะ กุญแจศิ
พิพิธภัณฑเชียงใหม่สวนกล้วย พิพิธภัณฑสวนกล้วย-ลวะ กุญแจศิ

ขณะนี้รายงานพิพิธภัณฑที่ต่างเนืองงานโดยวัด ชุมชน เอกชน
สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ (รวบรวมพิพิธภัณฑ
สถานแห่งชาติ) จำนวน 801 แห่ง ทานสามารถเข้าไปอ่านข้อมูลรายละเอียด
ของแต่ละพิพิธภัณฑที่ เรียบเซตฐานข้อมูลพิพิธภัณฑท้องถิ่นประเทศไทย
www.sac.or.th

งานวิจัยและพัฒนาวิทยานิพนธ์ของถิ่น : กรณีศึกษา

การทำงานพัฒนาวิทยานิพนธ์มิใช่กิจกรรมที่สิ้นสุดหรือหยุดลงเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เพราะการพัฒนาหมายถึงการประเมินสถานการณ์หรือความเป็นไปของวิทยานิพนธ์อย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยน จัดการวิทยานิพนธ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับรูปแบบการทำงานในแต่ละถิ่นที่ ด่วยเหตุนี้การพัฒนาวิทยานิพนธ์จะเกี่ยวข้องกับการหาความรู้เพิ่มเติมทางวิชาการ การสร้างสรรค์สื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นนิทรรศการ หนังสือ ฯลฯ หรือการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง และระหว่างคนในชุมชนกับคนข้างนอก

ตลอดระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา คุณยศฯ ได้วางแผนทางจัดกิจกรรม และเขียนผลลของการทำงาน งานพัฒนาวิทยานิพนธ์ที่ทั้ง 3 กรณีศึกษา คือ **วิทยานิพนธ์หนังสือวิทยุวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง วิทยานิพนธ์บ้านวัดท่าพูด จังหวัดนครปฐม และวิทยานิพนธ์วัดไหลหินหลวง จังหวัดลำปาง** แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กระบวนการพัฒนาวิทยานิพนธ์ในช่วงเวลาหนึ่งปีสามารถดำเนินกิจกรรมได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น กิจกรรมของวิจัยและพัฒนาวิทยานิพนธ์ท้องถิ่น : กรณีศึกษา ในฉบับนี้ พยายามสะท้อนให้เห็นแนวคิด วิธีปฏิบัติ และประเด็นการทำงานวิจัยและพัฒนาโดยสังเขป รวมทั้งโครงการที่สามารถดำเนินการต่อไปในอนาคต

สืบสานวัฒนธรรมหนังสือทางภายในและภายนอก

การอบรมการและสถิกันหนังสือ ส่ววัตถุประสงค์สำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ ที่อยู่ในคณะหนังสือที่จะสามารถสานต่อมรดกวัฒนธรรม ไม่เฉพาะแต่เพียงการแสดง แต่หมายรวมถึงความรู้อื่นที่ถือเป็นหนังสือ เช่นเรื่องวันที่ 9 – 16 ตุลาคม 2548 คุณยศฯ ได้จัดอบรมครั้งที่ 3 เพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการและสถิกันหนังสือในชั้นตอนอื่นๆ นอกเหนือจากการและสถิกัน ทั้งการลงสีและการพอกหนังสือ สำหรับการพัฒนาหนังสือถือว่าเป็นความรู้และทักษะที่จะช่วยให้ชาวบ้านสามารถจัดทำและ

เตรียมวัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการและสถิกันด้วยตนเองต่อไป

จากการประเมินผล เด็กและเยาวชนของคณะหนังสือที่เข้าอบรมอย่างต่อเนื่องสามารถพัฒนาทักษะการและสถิกันหนึ่ง รวมทั้งปฏิบัติกรในขั้นตอนการเตรียมหนังสือเป็นอย่างดี ชาวบ้านและเยาวชนอีกจำนวนไม่น้อยได้เข้าร่วมการอบรมในครั้งนี้ 3 ตลอดระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา ในช่วงปิดเทอมทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผู้ใหญ่บางคนส่งลูกหลานเข้าร่วมได้ทดลองออกและเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กด้วย อย่างไรก็ตาม ความสนใจของชาวบ้านที่ติดต่อการและสถิกันหนึ่ง อาจจะนำไปสู่การสร้างตัวอย่างที่คณะหนังสือได้ตั้งใจไว้ แต่การเตรียมอบรวมอาจดูประหลาดๆ ให้กับคนจำนวนไม่น้อยได้หันมาให้ความสนใจต่อมรดกของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งจากการอบรมฯ ได้แก่ ครูจากโรงเรียนในท้องถิ่นเข้าร่วมอบรมอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสนใจของท้องถิ่นต่อการจัดการและถ่ายทอดความรู้ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมพื้นถิ่น ครูผู้เข้าร่วมอบรมมีแนวคิดที่จะปรับใช้ทักษะการและสถิกันใหญ่ในกระบวนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้ฝึกการใช้เครื่องมือ การสังเกต และความคิดสร้างสรรค์ในการทำชิ้นงานจากพื้นหนึ่ง ทั้งนี้ อุปกรณ์ประกอบที่อาจจะจำกัดกิจกรรมดังกล่าวไม่สามารถบรรลุผลได้ คือ งบประมาณที่ค่อนข้างใช้ในการจัดหาอุปกรณ์และวัสดุดิบ จุดนี้คงเป็นเรื่องที่ชุมชนควรรวบรวมกันในการจัดการรายได้และหมุนเวียนซึ่งงบประมาณดังกล่าว ทั้งเพื่อคณะและหน่วยงานการศึกษาของท้องถิ่นเอง

การจัดพิมพ์หนังสือ “หนังสือวิทยุวัดบ้านดอน” ยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ศูนย์ฯ ปรารถนาให้ชุมชนและบุคคลภายนอกตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ กระบวนการจัดทำต้นฉบับมาจากความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคณะหนังสือ ทั้งประวัติหนังสือและคณะแสดง การถ่ายทอดเรื่องราวและบางฉากบางตอนของการแสดง ตลอดจนการทำงานพัฒนา การสร้างความเข้าใจกับคนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและผู้คนภายนอก และการเปิดพื้นที่ของความร่วมมือนในระดับต่าง ๆ กัน เป็นกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปในงานวิจัยและพัฒนา วิธีการดังกล่าวอาจกระตุ้นให้เกิดการลงมือสานต่องานพัฒนาในอนาคต

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : งานที่ควรลงมือร่วมกัน

งานที่จะเขียนและการจัดการจัดทําเกี่ยวกับวิทยุพิพิธภัณฑ์ของวัดทาพุดที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มาจากความร่วมมือของโรงเรียนและพิพิธภัณฑ์ที่เป็นสำคัญ เพราะการทำงานต้องอาศัยการลงแรงของทุกๆ ที่ใช้เชื่อมโยงเรียนบางคาบ เช่น ชั่วโมงและแนวในวันธรรมดาและวันหยุดสุดสัปดาห์ แนะนำว่าการลงทะเบียนวิทยุเปิดโอกาสให้เรารู้จักชาวของที่อยู่คนละสังคม หากปราศได้สืบค้นเรื่องราว ที่มา ความหมาย และนำวิทยุเหล่านั้นมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ พิพิธภัณฑ์ที่จัดทำหน้าที่เพียงสะสมวัตถุเท่านั้น ฉะนั้น งานในลำดับถัดไปคือ การทำความเข้าใจวัตถุในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม หรืออย่างที่ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ได้กล่าวไว้ว่า “เห็นของต้องเห็นคน”

การสืบค้นเรื่องราวของวัตถุ ควรกระทำพร้อมไปกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น นั่นหมายความว่า ความร่วมมือของการคนควาที่ห่างจากควาเห็นชอบร่วมกันของคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ การอบรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับเยาวชนและชาวบ้านทาพุดจึงเกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่ควาเข้าใจร่วมกันของการทำงานในอนาคต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การลงมือคนควาอาจมาจากครูและเยาวชน เรือ่จราวในอดีตอาจมาจากควาทรงจำของผู้สูงอายุในชุมชน แรงสนับสนุนในด้านงบประมาณ เช่น ค่าวัสดุที่ใช้ในการวิจัย อาจมาจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมุ่งมองที่สะท้อนแนวคิดในการปรับหรือสืบค้นเรื่องราวเพิ่มเติม อาจมาจากนักวิชาการภายนอก

เนื้อหาและวิธีการอบรมฯ เมื่อวันที่ 20 และ 26 ตุลาคม 2548 จึงมุ่งเน้นไปที่ควาเข้าใจเบื้องต้นในวิธีการทำงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการเชื่อมโยงให้เรื่ควารู้สึกว่าสามารถควาสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร การเยี่ยมชมตลาดเก่าห้องและตลาดสามซึก ซึ่งดำเนินการโครงการ “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ทำให้ชาวบ้านมองเห็นแนวทางและประโยชน์ของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้การเยี่ยมชมดูงาน ชาวบ้านทาพุดยังได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานชุมชนกับคณะกรรมการตลาดทั้ง 2 แห่ง ขอคิดเห็นที่หน้าจะเป็นบทเรียนรวมกันคือ การทำงานจะต่อเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคมากมายหลายรูปแบบ ไปว่าจะเป็นควาเข้าใจในกระบวนการทำงาน ความร่วมมือในการดำเนินงาน หรือควาขัดแย้งในหลายๆ

กรณี แต่วิธีแก้ปัญหาทำให้การทำงานลุล่วงไปได้ ได้แก่ ควาเอาจริงเอาจังและการพูดคุยแลกเปลี่ยนควาความคิดเห็นกันโดยตลอด

การอบรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเพียงก้าวแรกของการทำงานพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่ขยายวงกว้างไปกว่าผู้รับผิดชอบพิพิธภัณฑ์และเยาวชนที่เป็นเรื่จวแรงในการทำงานพัฒนา พิพิธภัณฑ์ตัวตําพุดจะเคลื่อนที่ไปอย่างเรื่จว การทำงานวิจัยและพัฒนาระยะที่ 2 ปีที่ 2 ร่วมกับชุมชน อาจพอเป็นคำตอบหรือปลายทางให้ทุกคนมุ่งเดินไป จากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมานี้ สัตหมายที่ตือของการทำงานร่วมกับท้องถิ่นเริ่มปรากฏชัดมากขึ้น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลไร่ซิงได้ให้การสนับสนุนการเดินทางไปตู่งาน ณ จังหวัดสุพรรณบุรี การประชาสัมพันธ์และทำควาเข้าใจกับทุกส่วนของท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์

กิจกรรมสร้างสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์กับชุมชน

โจทย์สำคัญ ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดโกลนหนหลังในระยที่พัฒนา คือ จะทำอย่างไรให้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับพิพิธภัณฑ์เป็นไปอย่าง ต่อเนื่อง การส่งเสริมควาสนใจของปัจเจกบุคคลให้มีส่วนร่วมแสดงออกแต่กลายเป็นยุทธวิธีสำคัญของการทำงาน แต่การเน้นที่ปัจเจกบุคคลกลายเป็น การเผชิญกับสภาวะควาโดดเดี่ยว เพราะไม่สามารถเชื่อมและสนับสนุนจากกลุ่มอื่นๆ ได้ ส่งผลให้ทางพัฒนาตีบทหนักไปค่อนข้างช้า เมื่อมีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นมากขึ้นทำให้พิพิธภัณฑ์ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น

การประสานกับครูอาจารย์ในโรงเรียนเพื่อทำพหุวัฒนธรรมเข้าๆไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการสอน เช่น การสืบค้นประวัติและการใช้ประโยชน์ของวัตถุ การจัดนิทรรศการที่มุ่งเน้นการเพิ่มความทรงจำที่ชาวบ้านมีความรู้สึกร่วมกัน พร้อมไปกับประชาสัมพันธ์กิจกรรมของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ ที่นิทรรศการช่วยเรื่องการทำงานพัฒนาพิพิธภัณฑ์และสภาพการทัศนศึกษา ร่วมกับ หรือ นิทรรศการภาพถ่ายในอดีต ภาพถ่ายที่อยู่ในคลังพิพิธภัณฑ์ที่สร้างให้คนหันกลับมาสนใจมากขึ้น เรื่องราวในอดีตได้รับการบอกเล่าเพิ่มเติม บางคนกลับไปค้นหาภาพถ่ายเก่าๆ ที่บ้านแล้วนำมาให้พิพิธภัณฑ์เก็บไว้ เพื่อใช้ในงานต่อไป

เด็กนักเรียนเป็นอีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ โครงการประกวดเรียงความและการออกแบบตราสัญลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ จัดขึ้นเพื่อสร้างโอกาสให้เด็ก ๆ มีส่วนรับผิดชอบต่อมรดกของท้องถิ่น โดยมีนักเรียนส่งผลงานเข้าประกวดจำนวน 7 คน การสร้าง “ความรู้สู่กรรม” ของงานในชุมชนผ่านนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆ พยายามแสดงให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์คือส่วนหนึ่งของชุมชน แม้ชาวบ้านจะไม่ใช้พิพิธภัณฑ์ในชีวิตประจำวัน แต่พิพิธภัณฑ์คือรากเหง้าที่บอกความเป็นมาและเป็นไปของชุมชน

ด้วยเหตุนี้ การค้นหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงกลายเป็น “หมุดหมาย” ของงานวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดโสมนังหลวงในระยะต่อไป ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ ผู้คน ชาวของ และพิพิธภัณฑ์โสมนังหลวง การฟื้นคืน บอกลา และเป็นสัก รวบรวมการเผยแพร่สู่สาธารณชน หนึ่งในการทำงานที่สืบเนื่องในอนาคตคือ การผลิตหนังสือขนาดย่อม ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการจากภายนอก เพื่อให้หนังสือดังกล่าวได้บอกเล่าเรื่องราวของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และความเป็นไปเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แนะนำ... พิพิธภัณฑ์ฯ

เยือนถิ่นไทยจีน : หมู่บ้านวัฒนธรรมสับแก้วปลา

บ้านสับแก้วปลา เป็นชุมชนขนาดเล็กแห่งหนึ่งในเขตอำเภอลำทับพง ชาวบ้านที่นี่เกือบทั้งหมดเป็นชาวไทยจีน สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองเซียงตุง ประเทศพม่า ในสมัยที่พระเจ้ากสิโล่ได้กวาดต้อนกลุ่มชาวไทยจีนให้มาอยู่เมืองเชียงใหม่ เมื่อพ.ศ. 2339 เวลาได้ล่วงเลยมากกว่าสองร้อยปี แต่ชาวไทยจีนยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้อย่างเหนียวแน่น

ศูนย์วัฒนธรรมไทยจีน วัดสันกำแพง จัดตั้งขึ้นเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยจีน และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีความรักท้องถิ่น รวมไปถึงตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างส่งมาหลายชั่วอายุคน

ภายในศูนย์วัฒนธรรมวัดสันกำแพงนี้ ประกอบด้วยนิทรรศการที่ให้ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวไทยจีน เลือผ้าเครื่องแต่งกายแบบชาวไทยจีน ทั้งที่เป็นของเก่าแก่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่โดยกลุ่มแม่บ้าน รวมถึงเครื่องใช้สิ่งของในชีวิตประจำวัน ซึ่งเดิมเคย มีการจัดทำทะเบียนวัตถุ แต่ภายหลังเมื่อมีวัตถุใหม่ ๆ เข้ามามีเพิ่ม ทำให้ เลขทะเบียนการจัดกระจาย ทางศูนย์ฯ กำลังจัดทำเลขทะเบียนใหม่ เพื่อการจัดเก็บที่เป็นระบบมากขึ้น

เรียบเรียงโดย นางศางกุลฉัตร ลักษณะวงษ์ นักศึกษาฝึกงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

การจัดตั้งและการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์เป็นความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชน โดยชาวบ้านจะแะะเรียนมาดูแลศูนย์ฯ ถ้าผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ มีข้อสงสัยอะไร ชาวบ้านสามารถเป็นวิทยากรแนะนำและตอบคำถามได้ แต่โดยปกติแล้ว พระในวัดจะเป็นวิทยากรประจำ ถือได้ว่าศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ลึกซึ้งของคนในชุมชนและชุมชนชาวต่างชาติ

วัตถุประสงค์กิจกรรมเกี่ยวกับเยาวชน โดยเนื้อหาจะแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนธรรมะและส่วนวัฒนธรรม อันตีบแรกเป็นการบรรยายธรรมะ เพื่อให้ส่งเสริมจิตสงบและเกิดสมาธิ จากนั้นจึงนำชมศูนย์ฯ การนำชมนี้จะไม่ยึดเนื้อหาข้อมูลใหญ่ๆ แต่จะรอบคอบสงสัยเป็นร่องๆ ไป เพราะมีป้ายเขียนบรรยายรายละเอียดไว้หมดแล้ว พระวิทยากรจะแนะนำเฉพาะเรื่องที่นอกเหนือไปจากนั้น ซึ่งเป็นภารกิจของผู้มาชมให้คิด ให้อ่าน และรับข้อมูลตรงตามที่ตนสนใจโดยอย่าเต็มทีและตรงวัตถุประสงค์มากที่สุด

ในปัจจุบัน ศูนย์ฯ มีความพร้อมทั้งในด้านข้อมูลและบุคลากรที่สามารถรองรับผู้สนใจมาเยี่ยมชม และศึกษาคุณค่าความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชาวไทยเขินได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้ที่มีโอกาสเดินทางผ่านไปยังอำเภอ สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ อย่าลืมแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชม “ศูนย์วัฒนธรรมไทยเขิน วัดสันกำแพง” บ้าง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย

สถานที่

ศูนย์วัฒนธรรมไทยเขิน วัดสันกำแพง
เลขที่ 1/2 หมู่ 6 ตำบลทรายมูล
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 50130
ข้อมูลจากการสำรวจ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2548

หมายเหตุ

วิถทางแห่งภาพยนตร์ไทย

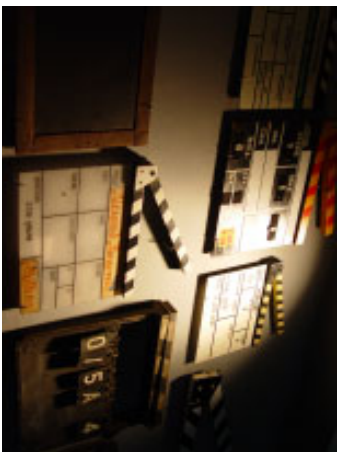
“หากเปรียบเทียบภาพยนตร์เป็นศาสนาที่ให้สติปัญญาแก่ผู้ชม ภาพยนตร์เปรียบเสมือนวัด โดยสีกลองเป็นพระประธาน ดึกที่เก็บรักษาฟิล์มภาพยนตร์เปรียบได้กับหอไตร สำนักงานหลังเล็กที่ให้บริการคนดูว่า แก้วผู้สนใจเป็นศาลาการเปรียญ อาคารพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ไทยเปรียบเสมือนวิหารและโรงภาพยนตร์เปรียบเสมือนโบสถ์”

คำเปรียบเปรยที่น่าสนใจมาจากคุณโตม สุโขวงศ์ ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ไทย ที่พาพวกเราเข้าสักการะวิหารแห่งภาพยนตร์ไทย ในป้ายแยกๆ วันหนึ่งของเดือนตุลาคม

อาคารพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ สร้างเลียนแบบโรงถ่ายหนังศรีกรุง ซึ่งเป็นโรงถ่ายภาพยนตร์เสียงที่โตมাত্রฐานแห่งแรกของไทย แต่ถูกรื้อทิ้งไปเมื่อปี 2508 โสมตะขาบ หรือสลทรูปแบบต่างๆ สลทที่ใหญ่ที่สุด สลทกระดานชนวน รวมถึง สลทของโรงถ่ายหนังศรีกรุงที่เป็นแบบกลมหนึ่งเดียวในโลก ถูกจัดแสดงไว้บริเวณทางเข้าด้านหน้าของพิพิธภัณฑ์

แม้พื้นที่แห่งนี้ไทยต้องรอของอ เมื่อเดินเข้ามาบริเวณถึงชั้นล่างที่จำลองฉากหนึ่งไทยที่มีชื่อเสียง อาทิ ฉากใต้ถุนที่แม่น้ำคเอาสีออลวงเก็บ

ลูกมะนาว ฉากป้ายารถเมล์เรื่องกลอง ฉากห้องพนักงานเอกในเรื่องตลก 69 ฉากคาเฟ่รถจักรยานเรื่องชัตเตอร์ เป็นต้น รวมไปถึงของใช้ประกอบฉากต่างๆ อาทิ กลองจากเรื่องชัตเตอร์ เสื้อผ้าจากเรื่องสุดเสนหา ระวังเรื่องยาในขณะโหมบ๊อบโตในฉากเรื่องอินทรีทอง เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ผู้ชมจำได้ และมีเสน่ห์มาจตุตแสดงจึงมีพลังอย่างน่าประหลาด นอกจากนั้นยังมีภาพถ่ายของรัตนะ เปสตันยี นักสร้างภาพยนตร์ไทยสมัยราชวัตรรุ่นแรกๆ คู่กับอัลเฟร็ด อิตซ์คอรัก บรมครูคู่กำกับและนักสร้างภาพยนตร์ของฮอลลีวูด

เมื่อเดินเข้าสู่ชั้นสอง บริเวณบันไดทางขึ้นประตูไปเที่ยว แม้เสียงจากภาพยนตร์ไทยเรื่องต่างๆ ก็ตารจากเรื่องวัยรุ่นเร็ว และรางวัลต่างๆ ของคนบันเทิง ชั้นบนของอาคารจัดแสดงนิทรรศการหนึ่งศตวรรษประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย โดยนำเสนอเรื่องราวตั้งแต่การเล่นภาพเงาของไทย คือหนังตะลุง หนังใหญ่ จากนั้นแสดงเครื่องเล่นภาพจากต่างประเทศเข้ามาในไทย อาทิ thummatope คู่มือภาพยนตร์ที่หยอดเหรียญดูทีละคน มุมจัดแสดงเรื่องย่อหนังยุคอดีตเล่มละ 5-10 สตางค์ ที่ครึ่งหนึ่งเป็นสนามเบมเพาอะครีบูรพาและยาขอบ นักเขียนชื่อดังของไทยในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังจัดแสดงกล้องถ่ายภาพรุ่นต่างๆ เครื่องบันทึกเสียงหนังเรกาคาเทเทอ เครื่องฉายหนังจากฝรั่งเศส เครื่องถายแอนิเมชั่น เครื่องตัดติดต่

กว่าจะเป็นภาพยนตร์ที่เราคุ้นเคย เรื่องหนึ่ง สี่ขั้นตอนมากมายอย่างที่เราคุ้นเคย พิธีกรรมฯ แห่งนี้จัดแสดงให้เหล่านักชมนักการผลิตภาพยนตร์เริ่มตั้งแต่ ชนก่อนถ่ายทำ เราได้เห็นโต๊ะทำงานของคุณกฤษณ์ ตารางนัดคิว

นักแสดง เครื่องแต่งตัวจากเรื่องช่างหลังภาพ เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการถ่ายทำ สักการจำลองการถ่ายทำเรื่องสวรงค์มิต แต่ทว่าถ่ายทำหนักการขึ้นเรื่องสุดท้ายของปยุต เงากระจ่าง กลองถ่ายหนังของปยุต เงากระจ่าง เรื่องห่มหู้ศังจรรย์ กลองตัวแรกทอง เป็ยก โปสเตอร์ รวมถึงมุมแต่งหนังนั้นแสดง เป็นต้น เมื่อถึงขั้นตอนหลักการถ่ายทำ สักการจัดแสดงทั้งเครื่องล้างฟิล์ม เครื่องล้างสีเสียง เครื่องตอกซ์ไปโตเต็ล กระเป๋าสีหนังแบบต่างๆ พร้อมจำลองหนังารานของสายหนังตั้งจังหวัดที่กำกับหนังออกไปฉายต่อไป

เมื่อมาที่ชั้นแล้วต้องได้ชมภาพยนตร์อย่างแน่นอน คุณโตมรพาพวกเราไปย้หน้าโรงหนังอสังการ ซ็อตัว (แบบหลอกๆ) ในระหว่างรอหนังฉายพวกเราเพลิดเพลินไปกับการเดินทางชมรอยพิมพ์ลายนี้รมีชื่อของดาราต่างฟ้าหลายคนที่ลารดาราฯ ชมดูไล่ไปเปิดโปสเตอร์ของหนังหนึ่งฉลิมไทย และเมื่อได้เวลาหนังฉาย พวกเราจับจองที่นั่งเก้าอี้ไม้ ซึ่คุณโตมรแล้วได้มาจากโรงหนังเก้าอี้ระยะของ ดานในสีอุปกรณพากษ์เสียง ทั้งกะลามาเพราะ เม็ดทรายกับลิ้งกะสิบรรยายกาศชวนให้ถึงโรงหนังต่างจังหวัดเมื่อหลายสิบปีก่อน ครั้งนี้พิเศษกว่าการดูหนังที่พามาма เมื่อหนึ่งจบราสีโอภาสเข้าไปดูในหนังฉาย แต่ยังมีโต๊ะขาหนังจตุตการ ชมสมมุติบ๊อบบี้เออรายโตขอโรงหนังแฉลิมกรุง พวกเราออกจากโรงหนังอสังการด้วยความเบิกบานใจ พร้อมได้ความรู้เกี่ยวกับหนังไทยอีกมากมาย แล้วคุณละดูหนังไทยครั้งสุดท้ายเมื่อไหร่

ที่ตั้ง

หอภาพยนตร์แห่งชาติ ศาลายา ถ.พุทธธมทลสาย 5

ต.ศาลายา อ.พุทธธมทล จ.นครปฐม

โทรศัพท์

0-2482-1087, 0-1257-4508

พิพิธภัณฑ์ในเสรีจสมบูรณั ขณะนี้ทดลองเปิดทำการเฉพาะวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 13.00 - 15.00น. จากหนังสือการฉายภาพยนตร์พร้อมเสวหน้าในบรรยากาศเป็นกันเอง (ผู้จัดบอกวามความคิดเห็น เพราะถึงเวลาลงโบสถ์ อย่างเร็วคือต้องทำพิธีกรรม)

บทสัมภาษณ์กษัตริย์ (ฉบับย่อ)

วัดเทพเจริญ หรือวัดถ้ำบร่อ ถือเป็นวัดสำคัญของจังหวัดชุมพร ตั้งอยู่บริเวณเขารับรอยภูเขาพระ มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในอดีต การแย่งแย่งพรพธูศาสนาของเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและสงครามเก้าทัพในสมัยรัชกาลที่ 1 แต่เดิมนั้นเป็นที่ตั้งเมืองเก่าชื่อเมืองอุทุมพร ซึ่งเป็นเมืองรวมสมัยกับเมืองนครศรีธรรมราช ตามตำนานเมืองอุทุมพร ระบุว่ามีการสร้างวัดหน้าถ้ำทะเลเสียะ เมื่อพ.ศ.1923 ภายในบริเวณถ้ำพบพระพุทธรูปสถิตเป็นพระประธานอยู่ปากถ้ำ เรียกว่า พ่อปู่ หลังก่อเมือง คนชุมพรถือเอาพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นหลักเมืองชุมพร ต่อมาพระยาไชยบุรีนทร์ (คล้าย ฐิตะฐาน) เจ้าเมืองชุมพร ตอกลงบูรณะขึ้นเป็นวัดประจำตระกูล จึงอุทิศที่นาสร้างศาลสถิตนามและบันไดทางขึ้นสู่ถ้ำ แล้วใช้ชื่อเรียกว่า วัดเทพเจริญศรุตผล ถวจนถึงปัจจุบันจึงเหลือเพียงชื่อ “วัดเทพเจริญ” หรือ ชาวบ้านรู้จักในชื่อ “วัดถ้ำบร่อ”

จุดเริ่มของพิธีกรรมวัดเทพเจริญเกิดขึ้นปี 2532 เมื่อครั้งที่ชุมพรและวัดเทพเจริญได้รับความเสียหายจากพายุเกย์ หลังพายุ พระและชาวบ้านได้ช่วยกันรื้อซ่อมแซมกุฏิของอดีตเจ้าอาวาส พระครูเทพประสิทธิ์ทวารวดี พบบิวัดถูกลีซของมากมายที่ทางสะสมไว้โดยไม่ได้แจ้งให้ใครทราบ วางปะปนกับถ้วยชามจาน กระถาง อยู่ในกุฏิประมาณ 300 ชิ้น คณะกรรมการวัดจึงได้หารือกันว่าทำอย่างไรให้คนไม่รู้ว่ามีของอยู่และได้มาชมกัน อีกทั้งวัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญ จึงดำริที่จะทำพิธีกรรมศพของดิน โดยใช้ศาลาการเปรียญหลังเก่าจัดเป็นที่พิธีกรรมของดิน เบ็ดเสร็จวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 โบราณวัตถุที่สำคัญคือรอยพระพุทธรูปบาทแกะสลักจากหินทรายแดง ยาวประมาณ 1 เมตร สลักลวดลายคล้ายลักษณะของราชวงศ์สุโขทัยแห่งเมืองนครศรีธรรมราช

หลังจากเปิดเป็นทางการแล้ว ชาวบ้านยังนำของมาบริจาคอยู่เรื่อยๆ เช่น ของใช้เจ้าเมืองเก่า ต้นสกุลเกาบาง ตาบจำลองของพระยานครออายุ 700-800 ปี ปัจจุบันสิ่งของเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร จังหวัดชุมพรได้มาช่วยทำทะเบียนให้บางส่วน แต่ทำได้ไม่เต็มที่เพราะสถานที่คับแคบไม่สะดวก ขณะนี้อยู่ระหว่างการของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาสร้าง

อาคารใหม่ ซึ่งทางวัดคาดหวังว่าจะทำให้เป็นระบบมากขึ้น พระครูวิลาสธรรมภูษิต เจ้าอาวาส กล่าวว่า “เมื่อได้ไปชมพิธีกรรมศาลาแห่งชาติชุมพรแล้ว ก็มาดูของจริงที่วัด” อีกทั้งได้รับควมร่วมมือจากหน่วยงานสถานศึกษาต่างๆ ทั้งในชุมพรและจังหวัด ใกล้เคียงกันมาให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช การช่างเทคนิคชุมพร นอกจากนี้ทางวัด ได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาพัฒนาศิลปกรรมศาสตร์ไทยให้กับเยาวชนในวันอาทิตย์ โดยครูภูมิปัญญาพื้นบ้าน สักการกรรมแกะหนังตะลุง และสีกิจกรรมทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมอยู่เป็นประจำ โดยมุ่งหวังให้เป็นศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมพร เพื่อให้เยาวชนได้เข้าถึงประเพณีวัฒนธรรมบ้านที่สืบมา

ที่อยู่ หมู่ ๔ ต.ท่าข้าม อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร 86140
เปิด 08.00 – 17.00น.
โทรศัพท์ 0-7754-7056
ข้อมูลจาก การสำรวจเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2548

ภาควิชาชุมชนศึกษา

‘ไหลหินในอดีต คุณค่าทางประวัติศาสตร์’

ทรงศักดิ์ แก้วมูล

ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ไหลหินหลวง จ.ลำปาง

ความเปลี่ยนแปลงในบ้านเราที่มีอยู่ในปัจจุบันก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้นทั้งในสังคมเมืองกรุง หรือแม้กระทั่งท้องถิ่นของเรา อิทธิพลจากสังคมเมืองได้เข้ามาถิ่นวัฒนธรรมชุมชน จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ “ฮิต” หรือประเพณีที่เคยถือปฏิบัติกันมา ยาวนานต่อจะถูกละเลยหรือ “ละฮีด” วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ก็สลายดับ เลือนหายไปจากผู้คนในชุมชนหลายคน

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไหลหินหลวงเป็นความทรงจำหนึ่งของชุมชนที่จะได้สัมผัสชีวิตที่ถือปฏิบัติกันมา พิพิธภัณฑ์พยายามรวบรวมและรักษาทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ปรารถนาภาคและศรัทธาของสมาชิกทางธรรมชาติดำเนินมา ให้ชุมชนได้รับรู้และเรียนรู้เพื่อการสืบทอด ทักษะกลางความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในโลกปัจจุบันด้วยเหตุนี้กิจกรรมการ **‘ไหลหินในอดีต คุณค่าทางประวัติศาสตร์’** จึงได้ก่อตัวขึ้นโดยคนทำงานที่พยายามสร้างให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า ประวัติศาสตร์ที่ถูกละเลยในปัจจุบัน

กิจกรรมการจัดแสดงภาพถ่ายในอดีตของชุมชนไหลหินในบริบทต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน ซึ่งจัดประจำวันในหมู่บ้านและในวัด งานประเพณีในอดีต การพ่อน้ำ งานศพ และอื่นๆ อีกมากมาย จากลักษณะทางที่ตั้งวัด เหวที่เห็นบุคคลที่อยู่ในภาพได้มาบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งในขณะนั้นตัวผู้ออกเล่ายังเป็นเด็กอยู่ เหตุการณ์และความทรงจำถูกถ่ายทอดมาจากใจ และความรู้สึกประทับใจกับเหตุการณ์ที่ตนเองมีส่วนร่วม เมื่อฟังแล้วหลายคนรู้สึกประทับใจตาม และมีความสุขทางจิตใจ เรื่องราวเล็กๆ เหล่านี้ได้ก้าวเข้าไปข้างในความรู้สึกของคนที่เห็นทองถิ่น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโบราณวัตถุที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์อย่างเดียวยุ่ เรื่องราวที่ถ่ายทอดจากภาพถ่ายได้สร้างความรู้สึกหวงแหนระหว่างชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ หลายนคนตื่นตัวไปกับภาพถ่ายที่ตนเองหรือญาติพี่น้องปรากฏอยู่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไหลหิน และบางคนได้นำภาพต่างๆ ที่เป็นสมบัติของครอบครัว มามอบให้ อาทิ **‘พอกำนันละเฮียด บุญเรือง’** ที่ได้นำรูปถ่ายหมู่ของบิดาเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้วมามอบให้ทางผู้จัด ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีและน่ายกย่องเป็นอย่างยิ่ง และอีกหลายคนที่ต้องการจัดกิจกรรมต่อไป

กิจกรรมภาพถ่าย “พูดแต่” สืบคนได้ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความรู้สึกที่ติดอพิพิธภัณฑ์มากขึ้น มีความรู้สึกรวมในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ อยางต่อเนื่อง และที่สำคัญในทุกวันนี้มีผู้เข้ามาฟังพูดคุยกันที่วัดมากขึ้น ทำให้วัดไม่ถูกโดดเดี่ยว ไม่มีเพียงแต่พระสงฆ์เท่านั้น ผู้สูงอายุ คนในวัยกลางคน หรือเด็ก ๆ ก็อยากที่จะมานั่งฟัง นั่งคุยถึงบรรยากาศในอดีตที่ผ่านมา

ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ฯ ทั้งปรารถนาเป็นตำราที่สัมผัสชีวิตอีกเล่มหนึ่ง เพื่อให้ลูกหลานและบุคคลที่สนใจได้ศึกษาเล่าเรียน หรือสืบคนรากเหง้าของตนเอง จากหลักฐานที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งผู้สูงอายุ โบราณวัตถุ หรือภาพถ่าย สิ่งนี้เองที่จะทำให้เราเข้าใจความเป็นชุมชนไหลหินมากขึ้น เข้าใจใน “ฮิต” ที่เราควรรักษา ควรสืบทอดตามเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษที่ได้ริเริ่ม และยึดถือปฏิบัติกันมา การจัดนิทรรศการ “ไหลหินในอดีต คุณค่าทางประวัติศาสตร์” จึงเป็นแรงขับเคลื่อนอีกรูปแบบหนึ่งที่สร้างจิตสำนึกให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ และรักษา “ฮิต” ให้คงอยู่กับชุมชนตลอดไป

มุมมองทางการตลาดในงานพิธีภัณฑ์*

ปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นหลายแห่งทั้งของเอกชนและรัฐบาล ทำให้เกิดสภาวะการแข่งขันระหว่างพิธีภัณฑ์ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานและประยุกต์ศาสตร์สาขาอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องการตลาดมาใช้เพื่อดึงดูดผู้มาเยี่ยมชม แต่เนื่องจากจะนำความรู้ด้านใดมาใช้ก็ขึ้นอยู่กับตลาดที่ทำงานภายในพิธีภัณฑ์ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการสร้างสรรคผลงานใหม่ๆ จะเป็นงานด้านใดก็ตาม

ในการทำงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีแนวคิดเชิงบวก (positive thinking) กับเรื่องทุกอย่าง การทำงานอย่างมีแนวคิดเชิงบวกสามารถสื่อสารความรู้สึกด้านดีของตนไปถึงผู้อื่นได้ การนั่งอยู่เหนือพิธีภัณฑ์ที่มีผู้มาเยี่ยมชม แล้วมองว่าเป็นเรื่องสบาย เพราะไม่ต้องการแรงในการนำชมสิ่งใหม่ถือเป็นการคิดเชิงบวกในทางกลับกัน ต้องมีการแสดงพลังทางความคิดคือการคิดหาวิธีให้คนมาเข้าชมที่นั่นเพราะ

การตลาด = ผู้บริโภค = ผู้มาเยี่ยมชม

การใช้ความรู้ด้านการตลาดเพื่อพัฒนาการบริหารงานพิธีภัณฑ์มีข้อควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

*บรรยายโดยคุณณัฐเกียรติ โชควัฒนา วันที่ 17 สิงหาคม 2548 ที่อาคารสถาปนาและเรียบเรียงโดย พันพณศรี ทิพย์ประไพ

1. ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย เช่น มีการตั้งเป้าหมายว่าพิธีภัณฑ์ต้องการให้ผู้มาเยี่ยมชมจำนวนเท่าไรในตอนนี้และเดือนต่อไป

2. ต้องพิจารณาพื้นที่ของพิธีภัณฑ์ว่าสามารถรองรับผู้มาเยี่ยมชมได้มากเท่ากับที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

3. ต้องพิจารณาว่าวัตถุชิ้นใดของพิธีภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด เมื่อกล่าวถึงวัตถุชิ้นเอกของพิธีภัณฑ์ คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าพิธีภัณฑ์แต่ละแห่งมีวัตถุชิ้นเอกเพียงชิ้นเดียว แต่แท้จริงแล้วในสภาวะการแข่งขันในปัจจุบัน สิ่งที่มีพิธีภัณฑ์ควรทำคือ การหาวัตถุชิ้นใหม่ๆ ที่น่าสนใจมาเพิ่ม หรือแม้แต่การคัดเลือกวัตถุพิธีภัณฑ์ที่มีอยู่ในครอบครองแต่เดิมมานำเสนอในรูปแบบใหม่

4. ต้องมีการติดตามสื่อสารกับสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์พิธีภัณฑ์ ผู้ที่ทำงานต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมๆ ที่ว่า “การประชาสัมพันธ์ คือ ค่าใช้จ่ายราคาแพง” เสียก่อน เพราะในความเป็นจริงแล้ว ถ้าบุคคลากรสามารถทำพิธีภัณฑ์ที่น่าสนใจหรือมีสิ่งที่น่าสนใจอยู่แล้ว คนจะมาเยี่ยมชมเอง

5. ผู้บริหารระดับสูงต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากรระดับล่าง เช่น การแบ่งรายได้จากการขายบัตรเข้าชมให้กับผู้ที่ทำงานในพิธีภัณฑ์ เป็นต้น

ข้อปฏิบัติ 5 ข้อที่กล่าวมาในขั้นต้นนี้ล้วนเริ่มงอกที่ทัศนคติเชิงบวกของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น เพราะถ้าบุคคลากรในองค์กรไม่มีความรู้สึกอยากทำงาน ทำให้พิธีภัณฑ์ประสบความสำเร็จจะเป็นเรื่องยาก

นอกจากนี้ เรายังสามารถนำเอาระบบการตลาด 4 P มาใช้ร่วมกับงานพิธีภัณฑ์ได้ด้วย คือ

Price	(ราคา)
Promotion	(การโฆษณา)
Products	(ผลิตภัณฑ์)
Place	(สถานที่)

ในปัจจุบันมีการรวมเข้าไปอีก 3 P คือ

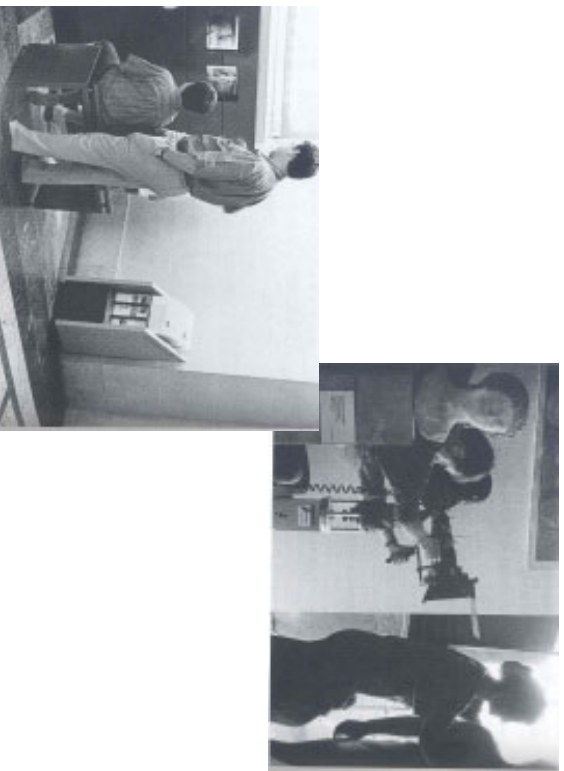
1. **People (คน)** ซึ่งหมายถึงรวมถึงผู้ผลิต (ผู้ที่ทำงานพิธีภัณฑ์) และ

ผู้บริโภคร (ผู้มาเยี่ยมชม) หน้าที่ของผู้ผลิต คือ การทำให้บหพหพส่วยางมตผู้ผลิตผู้ซื้อ (อันหมายถึง การนำเสนอที่นำเสนใจ)

2. **Public Relations (การประชาสัมพันธ์)** เช่น การใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง มาทำข่าวหรือหน้าเสนาหรือเรื่องราวของพิพิธภัณฑและวัตถุที่นำเสนใจ เป็นต้น

3. **Pisседan** หรือ **พิสดาร** ในภาษาไทยนั้นเอง คนเรามักชอบดูของ ที่แปลกและไม่เคยเห็นที่ให้นำมาก่อน นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ผู้ทำงานใน พิพิธภัณฑต้องไม่หยุดนิ่งทางความคิดและนำเสนอสิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม เพื่ออูว่าแผนการตลาดที่ใช้ประสพผลสำเร็จแก่ไหน ต่อองสิกระบวนกรตรวจสอบผลงาที่ทำเป็นระยะ (Monitoring) ด้วย

หมายเหตุ: บรรณารัการมีความเห็นว่าการใช้แนวความคิดทางด้านการตลาดมาประยุกต์กับ งานพิพิธภัณฑเป็นเรื่องที่มีข้อจำกัดอยู่มาก เพราะวัตถุวิวัฒนธรรมและความหมายทางสังคม ของพิพิธภัณฑถูกถอดทอนเป็นเพียง “สินค้า” ที่ค้าถึงถึงผู้บริโภค จำนวนผู้บริโภค อันจะหมายถึง รายได้ที่เพิ่มมากขึ้น แทนอหน้าว่าเศรษฐกิจของพิพิธภัณฑยอมแก้ไขของกับความสามารถ แต่พิพิธภัณฑบางประเภทไม่ไดสร้างขึ้นบนฐานคติของการหารายได้ หรือการแข่งขัน ดังนั้น “มุมมองทางการตลาดในงงานพิพิธภัณฑ” จึงเป็นเรื่องที่คนพิพิธภัณฑพึงพิจารณาตาม ความเหมาะสมของพิพิธภัณฑในแต่ละแห่งเอง

การประชุมเครือข่ายเพื่อกรวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น

สรุปเนื้อหา

ครั้งที่ 1

เมื่อวันที่ 25 - 27 พฤศจิกายน 2548 ที่ผ่านมา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้จัดการประชุมเครือข่าย เพื่อกรวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นครั้งที่ 1 ขึ้น ณ วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นหนึ่งกิจกรรมของโครงการ วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นระยะที่ 2 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้การสนับสนุน วัตถุประสงค์ของการประชุม ในครั้งนี้คือ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ทำงาน พิพิธภัณฑท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ และเรียนรู้ลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งเน้นการปฏิบัติการ โดยมุ่งหวังให้คนในท้องถิ่นที่ดูแลรับผิดชอบพิพิธภัณฑ สามารถนำไป ปฏิบัติสร้างสรรคกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ ได้เอง เนื้อหาของการประชุมประกอบไปด้วย การแลกเปลี่ยน กิจกรรมเยาวชน การจัดแสดง การอนุรักษ์วัตถุ การทำวิจัยโดยชาวบ้าน ตลอดจนกิจกรรมการสร้างรายได้ให้พิพิธภัณฑ

กองบรรณารัการเล็งเห็นว่า เนื้อหาของการประชุมจะยิ่ง ประโยชน์ต่อผู้ทำงานด้านพิพิธภัณฑท้องถิ่น จึงได้สรุปเนื้อหาดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นต่อไป

ท่าอย่างไรโรงเรียนและพิพิธภัณฑ์ควรปฏิบัติ :

ทำบางแห่ง ทำได้บางแห่งทำไม่ได้

อาจารย์รุจิรา เขาวนธรรม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครสวรรค์
 คุนจุฑาทามาศ ลิ้มรัตนพันธุ์ ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
 โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

อ.รุจิรา เขาวนธรรม กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและเชื่อมโยงมาสู่การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ในการเรียนการสอน โดยเริ่มจากพิจารณาขอบเขตพระราชบัญญัติการศึกษาที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ใหญ่กว่าแล้วเรื่องของท้องถิ่น การกำหนดโครงการพัฒนาที่กำหนดเครื่องมือและสื่อการเรียนจัดทำแผนการสอนซึ่งจะนำไปสู่แหล่งการเรียนรู้ในว่าจะเป็นห้องสมุด หอจดหมายเหตุ ภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์ หรือวัด ซึ่งก็จะเชื่อมโยงมาจนถึงหนังสือหรือเนื้อหาของท้องถิ่นว่าสื่ออะไรให้ศึกษา เมื่อกำหนดเครื่องมือแล้วจึงปรับแผนการสอน ปรับรูปแบบให้เหมาะสม จัดกิจกรรมการสอน แล้วรวบรวมผลการดำเนินงานเผยแพร่

อาจารย์เคยช่วยออกโครงการเรียนวิชาชีพสาขาพุทธศาสนาในจังหวัดโดยพาเด็กไปเรียนที่วัด วัดมีสถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถาน วิชาการโดยอิงไปเรียนที่วัด วัดมีสถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถาน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่วิชาภาษาอังกฤษ สังคม ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ได้ด้วยเช่นกัน ครูจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก เช่น เรื่องประวัติศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัวในสายตาของเด็กเรียน เราจะทำอย่างไรให้เด็กตัวเป็นชื่อเรื่องอย่างเรื่อง พ.ศ. กับ ค.ศ. ปีที่ 2548 ตรงกับ ค.ศ. เท่าไร เด็กเรียนจะบันทึกเหตุการณ์ของนักเรียนเมื่ออายุ 15 ปี โรงเรียนเป็นอย่างไร วัดเป็นอย่างไร จากนั้นให้เขียนจดหมายไปส่งไปจนถึงปีที่เกิด เด็กๆ จะสอบถามจากผู้ใหญ่และบันทึกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เด็กจะได้รู้ว่าเด็กเกิด พ.ศ. นั้นสัมพันธ์กับ ค.ศ. อะไร

1 เรียบเรียงโดย สรินยา คำเมือง นักวิชาการศึกษามานุษยวิทยาสิรินธร

และมีเหตุการณ์สำคัญอะไรในชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมกับเด็กและชุมชนจะเป็นลักษณะเด่นของพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการทำชมพิพิธภัณฑ์ตรงกับมูลนิธิสิริก - ประไพ วีริยะพันธุ์ และเริ่มอบรมครูเขตพื้นที่แรกในปี 2541 ปัจจุบันมีศีกษาศาสตร์นำชม 9 รุ่น เด็กที่มาร่วมชมจะมีความสนใจ สองรุ่นแรกมูลนิธิสิริก-ประไพฯ ไปช่วยฝึกอบรมให้ ทางครูผู้จัดได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากรุ่นแรกว่ามีปัญหาอย่างไรบ้าง เช่น หากนักท่องเที่ยวยุค “แซว” เด็กจะแก้ปัญหาอย่างไร เรียกได้ว่าเป็นเรื่องทางเทคนิค ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาชม คนนำชมเก่งๆ จะเป็นตัวอย่าง เด็กรุ่นหลังจะเรียนรู้เทคนิคการบรรยายจากรุ่นพี่

คำตอบแทนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ ในตอนแรกพิพิธภัณฑ์ไม่มีคำตอบแทนให้ แต่เมื่อมีผู้ให้เงินทำใจ ทางพิพิธภัณฑ์ก็มาปรับเปลี่ยนว่าคำตอบแทนที่ใดครั้งหนึ่งนำมาบำรุงพิพิธภัณฑ์ เมื่อเด็กมีประสบการณ์ เด็กๆ จะวางแผนการทำงานกันเอง อยากรู้คำตอบแทน หลังจากที่แบ่งเงินสำหรับบำรุงพิพิธภัณฑ์แล้ว เด็กๆ จะแบ่งกัน และอีกส่วนหนึ่งจัดสรรเข้ากองกลาง เป็นทุนสำหรับทัศนศึกษา เป็นต้น สิ่งที่เราจะต้องปลูกฝังก็คือ การได้สิ่งตอบแทนที่นอกเหนือจากเงิน หรือให้รู้ว่าสิ่งตอบแทนที่มันได้มาในรูปแบบเงินตรา แต่เป็นโอกาสทางการศึกษา ถือเป็นทุนตอบแทนชุมชน นอกจากนั้นครู พระสงฆ์ หรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการฝึกอบรมเรา จะช่วยปรับข้อมูลเนื้อหาที่ถูกต้องให้เด็ก เสร็จให้เด็กรู้จักฟังลูกหลานในหลายๆ จรรยาบรรณ มารยาทที่ดี และต้องมีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ฯ ยังได้นำเยาวชนจากโรงเรียนใกล้เคียงมาร่วมอบรมการนำชม จึงเกิดเป็นเครือข่ายผู้ร่วมศีกษา กิจกรรมดังกล่าวโดยขยายเครือข่ายและเพิ่มศักยภาพให้กับการท่องเที่ยวอีกด้วย เราจะเห็นตัวกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของชุมชน วัดชุมชนเป็นศูนย์กลางกิจกรรม เวลาจัดหรือพิพิธภัณฑ์ประชุม จะได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าหน่วยงาน สถานศึกษา ผู้นำชุมชน อบต. และที่สำคัญคือ กรรมการมาจากชาวบ้าน หลวงพ่อวัดจันทสน ไต่เชือกดีที่ว่า “กิจกรรมของถิ่นที่มีย่อย อยาละเลอัยยั้งให้ทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นกิจกรรมที่ได้ทำ ได้พูด ได้คุยร่วมกัน ให้เด็กได้ลองทำ โดยครูนำเป็นตัวอย่าง” และด้วยเหตุนี้ พิพิธภัณฑ์โรงเรียน

ถึงไปด้วยกันไต่

จากนั้น เป็นการออกแถลงการณ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ถึงการทำงานร่วมกับชุมชนและพิพิธภัณฑ์ท่าพูด จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาผู้ปฏิบัติงานสำรวจแบบสอบถามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน(จปฐ.) ได้เปิดโอกาสให้ใกล้ชิดกับนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพูดที่ได้รับอนุเคราะห์จากโรงเรียนให้มาช่วย จากนั้นได้เริ่มนำเยาวชนมาฝึกหัดสมัครเล่นกีฬาในสนาม โดยคุณวีรัตน์ เกียรติพรวิ และคุณณงนระ น้อยประชา ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ท่าพูดเป็นผู้ให้ข้อมูลกับเด็ก ๆ

ผลตอบรับเป็นไปในทางที่ดี เด็ก ๆ ก็ได้รับคำชม กิจกรรมนี้เป็นจุดเริ่มต้นงานอาสาสมัครพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่วันหยุด เด็ก ๆ เขามาช่วยทำความสะอาดงานทะเบียนวัตถุ แม้จะไม่ได้อะไรตอบแทน แต่เด็กก็เต็มใจมาทำงาน สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงคือ ผู้ปกครองเต็มใจให้เด็กมาทำงานกับเรา แต่ปัญหาคือ ไม่มีเด็กช่วยงานในช่วงปิดเทอม เพราะแต่ละบ้านส่งงานไป 3 แล้วจะต้องไปต่อ ม.4 ที่อื่นหรือเด็กอีกส่วนจะต้องไปทำงานทางอื่น เพื่อแบ่งเบาภาระทางบ้าน พิพิธภัณฑ์

จึงให้คำตอบแทนเป็นคารณบ้าง

ในช่วงเปิดเทอม พิพิธภัณฑ์ที่ติดติดต่อนักกิจกรรมอีกครั้ง โดยเปิดโอกาสให้รู้จักกับพระคุณลุงคุณป้าที่สืบความรู้เรื่องอื่นๆ ส่วนนักเรียนในระดับประถมอยู่ก็ให้มาช่วยทำทะเบียนวัตถุ โดยมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรให้ความรู้เบื้องต้นดังกล่าว เด็ก ๆ ได้ทำความเข้าใจของศูนย์มานุษยวิทยาตัวเองและพัฒนาไปเป็นแผนผังจนถึงให้ความรู้กับเพื่อนได้ ข้อดีหนึ่งในการทำงานร่วมกับเด็กคือ ต้องเอาใจใส่ตลอดเวลา ต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และเข้าใจทางให้ตรงกับนิสัย บางครั้งเด็กจะทำงานไม่ละเอียด เช่น งานลงทะเบียนวัตถุ ถ้าเขียนไม่ละเอียด จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาต้องคอยแก้ไขเทคนิคในการให้เด็กช่วยตรวจสอบนั่นเอง

สิ่งที่สำคัญคือ ความร่วมมือและการสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์มาจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นพระในวัด กรรมการวัด ผู้ใหญ่ในชุมชน และครูในโรงเรียนองค์ประกอบเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์กับโรงเรียนหรือชุมชนร่วมมือกันได้อย่างไร

พิพิธภัณฑ์เลี้ยงตัวเองได้จริงหรือป้

อาจารย์ว่าที่ พิพิธภัณฑ์ และคุณวีระพงษ์ ก็ว่าขนาดกุล

คำถามที่ว่า พิพิธภัณฑ์สามารถเลี้ยงตัวเองได้หรือไม่ เป็นคำถามที่ทายสำหรับคนที่พิพิธภัณฑ์เป็นอย่างมาก ในการประชุมและเครือข่ายฯ ครั้งนี้อาจเรียกว่าที่ ทรัพย์สิน และคุณวีระพงษ์ ก็ว่าขนาดกุล ตั้งคำถามเกี่ยวกับ การเลี้ยงตัวเองของพิพิธภัณฑ์ในมุมมองที่นำเสนอแตกต่างออกไป

อาจารย์ว่าที่ ทรัพย์สิน พิพิธภัณฑ์บ้านหนองสุชาติ ทรัพย์สิน จ.นครราชสีมา มองว่า พิพิธภัณฑ์ที่เลี้ยงตัวเองได้นั้นจะต้องสามารถหาจุดเด่นของพิพิธภัณฑ์ให้ได้ และทำจุดเด่นให้เป็นจุดขายของพิพิธภัณฑ์ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์บ้านหนองสุชาติที่จุดเด่นของพิพิธภัณฑ์คือ การเป็น พิพิธภัณฑ์แหล่งตะลุง ซึ่งได้กลายมาเป็นจุดขายของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ที่สุด

รายได้จากการรับจ้างแสดงหนังตะลุงต่างงานต่างๆ รายได้จากการขายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุง และเงินบริจาคจากคนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้พิพิธภัณฑ์บ้านหนองสุชาติสามารถอยู่รอดได้ การที่พิพิธภัณฑ์บ้านหนองสุชาติเลี้ยงตัวเองได้ไม่ใช่ว่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เนื่องจากพิพิธภัณฑ์มีการพัฒนาทางของพิพิธภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์จะเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุงแล้ว ทางพิพิธภัณฑ์ยังมีการถ่ายทอดความรู้ทางช่างทำหนังตะลุงแก่คนที่สนใจทั่วไปโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งสิ่งนี้ทางพิพิธภัณฑ์บ้านหนองสุชาติถือว่าเป็นการตอบแทนให้แก่แผ่นดินที่สามารถนำมาตราค่าได้

นอกจากนี้ อาจารย์ว่าที่ยังได้ให้ข้อคิดกับคนที่คิดจะทำงานพิพิธภัณฑ์ว่า การจะทำพิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องอาศัย 3 สิ่งนี้คือ 1) เวลา เพราะงานพิพิธภัณฑ์เป็นงานที่ต้องมีการดูแลและการจัดการมาก 2) ความรู้ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ ดังนั้นคนทำพิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ พิพิธภัณฑ์ของตัวเองและพร้อมที่จะแบ่งปันให้กับคนทั่วไป 3) ทุน เนื่องจากงาน

ได้รับโดย จุฑามาศ ลิ้มรัตนพันธุ์

นักวิจัยภาคสนาม โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

พิพิธภัณฑ์เป็นงานบริการให้กับสังคม ดังนั้นงานพิพิธภัณฑ์จึงไม่สามารถสร้างรายได้ที่รายให้กับคนที่พิพิธภัณฑ์ได้

สำหรับคุณวีระพงษ์ ก็ว่าขนาดกุล พิพิธภัณฑ์แลนด์ (พิพิธภัณฑ์ของเล่น) อ.แม่สรวย จ.เชียงราย แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเลี้ยงตัวเองของพิพิธภัณฑ์ว่า ถ้าพิพิธภัณฑ์สามารถเปิดตัวเองให้เป็นพื้นที่สาธารณะให้ทุกคนเข้ามาสัมผัสและรู้สึกได้ว่าตัวเองเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์ร่วมกันได้ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็จะสามารถอยู่รอดและเลี้ยงตัวเองได้ กรณีพิพิธภัณฑ์ของเล่นของชาวชุมชนแม่สรวยที่ได้รับความนิยมสูงจากการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นทาง อบต.ที่ให้ทุนสนับสนุนในการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนรับผิดชอบเรื่องค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ให้กับทางพิพิธภัณฑ์ทุกเดือน

โรงเรียนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑ์ด้วยกิจกรรมหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนเข้ามาใช้พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ในการเรียนรู้มากขึ้น ประกอบกับกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ที่โตขึ้นมาสบทบทุนในการจัดกิจกรรมงานของพิพิธภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่ทำของเล่นให้ขายเป็นของที่ระลึกอีกด้วย รายได้จากการขายของที่ระลึกและเงินปันผลจากกลุ่มตลาดทางโลกชุมชน เป็นอีกส่วนหนึ่งให้พิพิธภัณฑ์สามารถเลี้ยงตัวเองได้

สิ่งสำคัญที่คุณวีระพงษ์ฝากไว้ในการทำงานงานพิพิธภัณฑ์คือ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้ สละสมความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน(คนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์) เพราะถือเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และท้ายที่สุดก็นำไปสู่การพัฒนาตัวเองของพิพิธภัณฑ์

มุมมองเรื่อง “พิพิธภัณฑ์เลี้ยงตัวเองได้จริงหรือไม่” ในเวทีการประชุมเครือข่ายฯ ที่ผ่านมานั้น มีความคิดเห็นที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะเรื่องการเก็บค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์กับการตั้งผู้รับบริจาคว่า สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ดีกว่ามากกว่ากัน ในท้ายที่สุดก็ไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่าสิ่งไหนเป็นที่ควรทำมากกว่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งต่างมีลักษณะเฉพาะตัว มีเงื่อนไข มีปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นพิพิธภัณฑ์ทุกพิพิธภัณฑ์ควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับพิพิธภัณฑ์ตัวของตัวเองมากที่สุด โดยพยายามอยู่บนพื้นฐานความสบายใจของคนทำพิพิธภัณฑ์เป็นหลัก

ชาวบ้านเป็นนักวิจัย ไม่ใช่พื้นที่วิชาการ!

ร.ศ.ศรีศักร วัลลิโภดม มุลนิธิ เล็ก - ประไพ วิริยะพันธุ์
อภิญญา สุตลาเลิศ โรงเรียนเรขังวิทยา
ดำรงนภการโปรด ผ.ศ.สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม เริ่มต้นด้วยคำถามในงานพิธีอภิเษกของถิ่น
ว่าสื่อบุคคล 2 เรื่องที่คนทำงานต้องคำนึงถึง คือ *หัวใจ* และ *อวัยวะ* เรื่อง *อย่างไร*
เป็นเรื่องที่มาจาก **กระบวนการเรียนรู้** คือต้องเรียนรู้และเอาประสบการณ์มา
คุยกันว่า *หัวใจ* บางทีที่ *หัวใจ* เร็ว บางทีที่ *หัวใจ* ไม่เร็ว

พิธีอภิเษกของถิ่นที่ประสบความสำเร็จเพราะการทำงานสามารถกลับไป
สู่องค์กรชุมชนท้องถิ่นเดิมได้ เช่น พิธีอภิเษกของถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ การจัด
พิธีอภิเษกของถิ่นให้มีทิศทางที่ไปด้วยคนข้างนอกหรือหากทำได้อัตโนมัติก็เป็นหน้าที่
ที่ทำได้จริงแต่มาจากความร่วมมือของคนในท้องถิ่นหลายๆ ฝ่าย พระสงฆ์สององค์จา
ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ให้ความรู้ โดยไม่เอาอะไร คือมีหัวใจเป็นคนท้องถิ่น
อีกตัวอย่างหนึ่ง คือพิธีอภิเษกที่บ้านเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม ความสำเร็จ

เรียบเรียงโดยศรีพร ศรีสุนทร

นักวิจัยประจำ โครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่อภิเษกของถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ของ “ยี่สาร” อยู่ที่นี่ในสมัยที่ท้องถิ่นสูง เวลาจัดประชุมคนที่มาร่วมคือ
คนเก่า ซึ่งเขามีความรู้และอยากจะทำวิทยาทอด ในการทำงานหาข้อมูล
ของพิธีอภิเษก เราต้องพยายามไม่ให้อายุคนจากใครคนหนึ่ง แต่เป็นการ
นำไปสู่ความรู้แบบองค์รวม ทำให้รู้รากเหง้าและการเปลี่ยนแปลงของถิ่น
หัวใจของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ที่ประวัติศาสตร์สังคม
และ “พื้นที่” ที่มีหลายชุมชนอยู่ด้วยกัน มีคนหลายชาติพันธุ์มาอยู่ร่วมกัน
แต่งงานข้ามถิ่น ใช้เวลายาวนานหลายชั่วอายุคน จนมีจุดรวมสัมพันธ์ร่วมกัน
จากประวัติศาสตร์และชื่อสถานที่ สามารถโยงไปถึงสังคมว่าคนอยู่ร่วมกันอย่างไร
สัมพันธ์กันอย่างไร ความรู้เช่นนี้เป็นความรู้แบบองค์รวม งานวิจัยท้องถิ่น
จะสำเร็จได้ ต้องให้คนท้องถิ่นเป็นนักวิจัยร่วมกับนักวิชาการภายนอก

เพราะฉะนั้น การทำงานต้องอาศัยคนท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งเขามี
ข้อมูลอยู่มาก แต่นักวิชาการจากภายนอกต้องช่วยเรื่องการสังเคราะห์
เมื่อมีคนขอข้อมูลมาแล้วเอาคุยกัน ให้เขาตรวจสอบว่าถูกไหม ทำอย่างไร
ให้เห็นภาพเคลื่อนไหวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีพี่เลี้ยงคอยตั้งคำถาม
แล้วไปคนต่อ ทัก 3 - 4 ครั้ง จะเกิดความรู้ที่ผู้เฒ่าผู้แก่เห็นร่วมกัน นำไปสู่การ
กำหนดอัตลักษณ์ที่ลึกซึ้ง สร้างเป็นประเด็นการจัดแสดง

ด้วยเหตุนี้ การจัดแสดงชาวอ่องจึงไม่ใช่ว่าเอากระบวนการมาตั้ง
โดยไม่รู้หัวใจ แต่ควรจัดให้มีความหมาย คือ **เห็นของต้องเห็นคน** เมื่อได้
ความรู้มาแล้วก็จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ไม่ใส่ใครดีกว่าใคร มาเจอ
กันแลกเปลี่ยนกัน คือได้เรียนรู้ความหลากหลาย ความรู้ที่เกิดขึ้นก็ถ่ายทอด
ให้แก่เด็ก การจะถ่ายทอดให้เด็กได้ต้องมีส่วนท้องถิ่น เพราะฉะนั้นไม่ใช้มี
แต่เป็นศูนย์กลาง หรือมีครูเป็นศูนย์กลาง แต่มีท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง

จากนั้นอาจารย์อภิญญา สุตลาเลิศ ได้กล่าวถึงการทำงานสืบค้น
ประวัติศาสตร์ของวัดเขาพูด อาจารย์สอนหนังสือที่โรงเรียนไธสงวิทยา และ
มีฐานะเป็นคนนอกที่เข้าไปมีส่วนร่วม และจากที่ได้มีโอกาสร่วมงานกัน
ทำให้มีความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ปรากฏว่างานพิธีอภิเษกจะมา
ให้ข้อมูล โรงเรียนก็สนใจ รวมถึงชาวบ้านวัดเขาพูด โดยเฉพาะท่านเจ้าอาวาส
องค์ก่อน ท่านเป็นพระที่ชอบจดบันทึก สิ่งที่เกิดขึ้นและสิ่งของที่ท่านเก็บ
สะสมมีมากมายนัก ภูมิของท่าน อาจารย์ได้อาศัยข้อมูลจากตรงนั้นมาก

เพราะคนไทย ไม่ค่อยจดบันทึก?

อาจารย์ศรัศิกร วัลลิโหมตม ได้กล่าวถึงวิธีการทำงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นความรู้สำหรับถ่ายทอดในพิพิธภัณฑ์ได้ นั่นคือ การจดบันทึกที่เป็นวิธีการของนักมานุษยวิทยา หรือที่เรียกกันว่าชาติวังวรรณ (ethnography) นักวิจัยต้องเริ่มจากสถานที่ตั้งของท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ประวัติชุมชนเป็นอย่างไร อย่างไร ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีประเพณีอะไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร แต่ต่างหากอย่างไร ใครเป็นใคร ใครสำคัญ สิ่งเหล่านี้ต้องรู้จักเข้าใจ ทำมาหากินอย่างไร มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นอย่างไร รวมไปถึงเรื่องความเชื่อ เวลาเราไปศึกษาชุมชนมักเห็นแต่เรื่องประเพณีตามลายลักษณ์ เราต้องเห็นที่ “พิธีกรรม” ไม่ใช่ลายลักษณ์ แล้วค่อยมาว่าเรื่องการปกครอง ฯลฯ ท้ายที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลง สติประวัติศาสตร์ต้องดูจากอดีตว่าเป็นมาอย่างไร ปัจจุบันเป็นอย่างไร อนาคตจะเป็นอย่างไร ทำให้เห็นโอกาสทบทวน ตั้งคำถาม การมองในพิพิธภัณฑ์ ทายที่สุดของเปิดปลาย (open ended) ให้คนได้คิดต่อ

๒. เหน้โตยบรรณาธิการ

นักวิจัยท้องถิ่นทำงานอย่างไร

อาจารย์วิภาดา เกตุกุลยา และอาจารย์ลลิตา สุ่มธานุสรณ์

เป็นที่รู้กันดีว่า คนพิพิธภัณฑ์ต้องการสร้างเรื่องราวให้กับวัตถุ ในการประชุมเครือข่ายฯ ครั้งนี้ อาจารย์วิภาดา เกตุกุลยา และอาจารย์ลลิตา สุ่มธานุสรณ์ ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์การเก็บข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่องานพิพิธภัณฑ์ของท้องถิ่น

ทั้งสองท่านยอมรับว่าแรกทีเดียวยังไม่กล้าจะทำงานวิจัยและยังตั้งคำถามวิจัยไม่เป็น จึงปฏิเสธการทำวิจัยเสียตั้งแต่แรก แต่เพราะเริ่มมองเห็นว่า ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบางอย่างสูญหายตายจากไปกับผู้สูงอายุของชุมชน อาจารย์ทั้งสองทางจึงตัดสินใจร่วมทำงานวิจัยในโครงการฯ เพื่อให้หนักเรียนยารวมได้ข้อมูลไปศึกษาและเพื่อผู้วิจัยเองจะได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชนด้วย นอกจากนี้ นักวิจัยเสียซึ่งเป็นนักวิชาการภายนอกคอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีวิจัยที่เหมาะสมและการตั้งประเด็นคำถาม ก็เริ่มเข้าใจว่างานวิจัยไม่ใช่เรื่องยาก ไม่ต้องใช้หลักวิชาการใดๆ เฉพาะ แม่แต่คำถามง่ายๆ เช่น ชื่อหมู่บ้าน หากนำมาตั้งเป็นคำถามในการวิจัย ยอมทำให้เรารู้ถึงรากเหง้าของคนในชุมชนได้

อาจารย์ลลิตา เล่าว่า จากประเด็นคำถามเล็กๆ น้อยๆ กลับนำไปสู่ความสนใจข้อมูลอื่นๆ ได้โดยไม่รู้ตัว แต่ยังสามารถตั้งคำถามอื่นๆ ขึ้นมาได้บ่อย เช่น คุณครูเองมักชอบถามผู้สูงอายุถึงเรื่องนั้นเรื่องหนึ่ง มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร ชอบถอยรูปประเพณีต่างๆ เก็บไว้เป็นข้อมูล

เรียบเรียงโดย ปราโมทย์ รักติณรงค์ นักวิจัยภาคสนาม โครงการวิจัยและพัฒนาศูนย์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

^๒ที่วิจัยโครงการอบรมและวิจัยเชิงปฏิบัติการระหว่างประวัติศาสตร์โบราณคดีและชาติพันธุ์ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น: การศึกษาบ้านสำโรง ตำบลทรายขาว และบ้านสวนส้ม ตำบลละตอเหนือ อำเภอสตงอ จังหวัดจันทบุรี” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

อย่างไรก็ตาม ทีมวิจัยต้องพบอุปสรรคว่าคุณครูจะสามารถทำงานเป็นข้อมูลได้เฉพาะวิชาหรือรายวิชาการ ฉะนั้นเพื่อให้สูญเสียเวลาที่มีต่อองคมนตรี ย่อมเห็นว่าการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งให้ชัดเจน ว่าต้องการรู้อะไรบ้าง จะหาข้อมูลเรื่องนั้นได้จากใคร การศึกษาทางประวัติศาสตร์ย่อมไม่พ้นกลุ่มผู้สูงอายุ ความทรงจำของผู้สูงอายุจึงสำคัญมาก ทั้งในแง่การขอข้อมูลและการสร้างความภาคภูมิใจให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นด้วย ทว่า ปัญหาที่พบคือผู้สูงอายุแต่ละคนจำได้บ้างไม่เต็มใจ คนละส่วนสองส่วน ทีมวิจัยจึงจัดเวทีเสวนากับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ช่วยกันหาทางหาความทรงจำในอดีต ซึ่งเป็นวิธีที่เราสามารถหาข้อมูลของผู้สูงอายุได้รวดเร็วขึ้น

เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงจำเป็นต้องเรียบเรียงข้อมูล เราอาจใช้ช่วงเวลาอดีตถึงปัจจุบันเป็นตัวเรียงลำดับเหตุการณ์ ในขั้นตอนที่นักวิจัยที่เป็นคนหาข้อมูลนั้นจะสามารถทำได้เร็วเพราะรู้ว่าเป็นใคร เกี่ยวกับเรื่องอะไรในเหตุการณ์นั้น ในขณะที่นักวิจัยที่เสียจะช่วยเราในด้านวิธีการเขียน หรืออาจแนะนำให้เราเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เมื่อเราได้ภาพรวมแล้ว หากต้องการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เราจะรู้ว่าควรสัมภาษณ์ใคร ตามอะไรบ้าง

อาจารย์วิภาดา ทดลองยกตัวอย่างคำถามของการวิจัย เช่น อะไรเป็นสิ่งดีเห็นร่วมกันในชุมชน เราอาจได้คำตอบว่า “ศาลเจ้าที่” จากนั้นนักวิจัยท้องถิ่นจะฉายรูปศาลเจ้าที่ไว้แสดงในพิพิธภัณฑ์ ถ้ามุ่งประวัติ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าที่ว่าในรูปแบบเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาอย่างไร เพราะอะไร เป็นต้น

ข้อมูลในท้องถิ่นยังมีอีกมากตามแต่ที่เราจะเห็นคุณค่าของเรื่องนั้นหรือไม่ เช่น เรื่องการทำมาหากิน การรักษาโรค ตำนานเรื่องเล่าต่างๆ ตลอดจนลักษณะทางชาติพันธุ์ของคนในชุมชน ดังนั้นการเก็บเรื่องราวต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นขั้นตอนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่องานพิพิธภัณฑ์ซึ่งคนท้องถิ่นมีศักยภาพที่ทำได้

การอนุรักษ์วัตถุทางบ้านควรรู้และทำเองได้

อาจารย์ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง ได้กล่าวถึงงานด้านพิพิธภัณฑ์ว่า ส่วนใหญ่คนมักเข้าใจว่างานพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องวัฒนธรรมหรือเรื่องในอดีตเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง วัตถุ สิ่งมีชีวิต ธรรมชาติรอบตัว รวมถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ก็สามารถจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพิพิธภัณฑ์แมลงในเมืองไทย นอกจากนั้นได้กล่าวถึงประเภทและความสำคัญของวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ วัตถุในพิพิธภัณฑ์สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ สิ่งสังเคราะห์มาจากการดัดแปลงโดยมนุษย์ เช่น ชิ้นส่วนพีช ลีตัว แร่ธาตุ และสิ่งสร้างชิ้นโดยมนุษย์ คือ วัตถุที่มนุษย์สังเคราะห์มาดัดแปลง

หนึ่งในพิพิธภัณฑ์ที่สามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ทั้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรรอบตัวเรา วิถีชีวิตของคนในการเลือกใช้วัตถุของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ความรู้ของคนที่ทำกรคนควา ศึกษา ทดลอง ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมไปถึงลักษณะนิสัยรสนิยม ทัศนคติ ความเชื่อของคน เช่น การแต่งกายของไพร่ทรงดำ ผ่าพื้นเมืองของไพร่ทรงดำก็ผสมสมบัติพิเศษ คือ ถ้าสวมเสื้ออากาศเย็นจะให้ความอบอุ่น เมื่อกายอากาศร้อนก็สามารถระบายความร้อนได้ดี สีดำเสมือนผู้และออกสีเองเห็นง่ายแสดงถึงว่าเป็นคนรักความสะอาด รูปแบบการอยู่รวมกันของคนเรื่องราวจึงชุมชน วัฒนธรรมของประเทศไทย นอกจากนี้ วัตถุยังเป็นมรดกที่เป็นรูปธรรมของชุมชนที่ใช้เป็นสื่อถ่ายทอดเรื่องราวของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และเป็นประจักษ์พยานของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป

อย่างไรก็ตาม วัตถุในพิพิธภัณฑ์อาจมีความเสี่ยงไปตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑ์จึงควรรักษาวัตถุแต่ละประเภทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

เรียบเรียงโดย นวพลพรรณ บุญธรรม
นักวิจัยภาคสนาม โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ผู้ ส่วนใหญ่มักเป็นแบบแต่งกายและสีชุดเสื้อผูกแขน การจัดเก็บควรวัด
ด้วยமானพลาสติค

กระดาษหนังสือพิมพ์ จัดเก็บด้วยการใช้พลาสติคหุ้ม

ภาพถ่าย ถ้าเป็นภาพถ่ายสีติดเร็วกว่าภาพถ่ายขาวดำเพราะมีส่วนผสมของ
สารเคมีเมื่อถูกแสงจะเกิดความเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่า การจัดแสดงควรใช้
ภาพจำลองจัดแสดง ส่วนรูปจริงอาจทำแฟ้มเก็บ หากใช้ภาพจริงจัดแสดงควรให้
แสงบริเวณที่จัดแสดงน้อยที่สุด

เหรียญโลหะ เมื่อถูกความชื้นมักเกิดสนิมและกัดกร่อน

เครื่องทองเหลือง หากหมกมองอาจใช้หมักมะขามและบัสโซ ชัดแก่หมกมอง
(มีคำแนะนำจากหลวงพ่อดุสิตเขากระโดน จังหวัดระยองว่าให้ใช้ชาสุกใส่ในอ่าง
แล้วนำวัตถุทองเหลืองลงแช่ทิ้งไว้ 1 คืน วัตถุดังกล่าวจะสะอาดสดใส) การจัดเก็บ
ไม่ควรให้สัมผัสกับอากาศ ควรจัดเก็บในซองเยา กลองพลาสติค หรือจัดแสดง
ในตู้กระจกที่ปิดสนิท

พระพิมพ์ เมื่อถูกน้ำหรือความชื้น มักจะเปื่อยยุ่ย

จากนั้น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็น
ต่างๆ ผู้เข้าอบรมท่านหนึ่งได้ถามว่า **วัตถุที่เป็นของสด** เช่น เครื่องปั้น
ไฟการจุดแสดงพิธีหิ้งหมักเน่าเสียง่าย จะแก้ไขอย่างไร วิทยากรแนะนำว่าควรใช้
ของจำลอง หรือใช้ภาพถ่ายประกอบหรือใช้สื่ออื่นๆ เพราะการใช้ของสดใน
พิธีกรรมจะทำให้เป็นสิ่งล่อให้หนูและแมลงเข้ามา

ประเด็นต่อมา **ภาพเขียนสีบนกระจก** สีที่ใช้เขียนส่วนใหญ่เป็นสีน้ำมัน
หากผลิตจากประเทศจีนมักมีคุณภาพต่ำกว่าภาพที่ผลิตโดยชาวบ้าน ส่วนใหญ่
กรอบสีภาพที่จากโสมกมมีปัญหาแมลงกัดกินต้องเปลี่ยนบ่อยๆ ควรใช้ไม้
เนื้อแข็งที่แมลงไม่กิน และอาจจัดเก็บด้วยการใช้ผ้าคลุมเพื่อป้องกันแสง
จากคำถามเรื่องภาพเขียนสีนี้เอง ทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมท่านหนึ่งถามถึง
ความเป็นไปได้ในการใช้เรซินเคลือบว่าเป็นการรักษาวัตถุหรือไม่ วิทยากรแสดง
ความเห็นว่า การใช้พลาสติคเคลือบไม่ได้เป็นการป้องกันแสง นอกจากนี้ ยังไม่
สามารถนำวัตถุที่เคลือบกลับมาสภาพเดิมได้ ด้วยเหตุนี้ ควรใช้การจำลองวัตถุ
ไปจัดแสดง และควรเขียนอธิบายด้วยวัตถุที่จัดแสดงดังกล่าวเป็นวัตถุจำลอง
คำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์เครื่องปั้นดินเผา ที่นำขึ้นจากแม่พิมพ์สร้าง

ความสนใจให้กับผู้เข้าร่วมประชุม เพราะการนำมาเก็บในห้องจะทำให้วัสดุ
ลอกหรือไหม้ วิทยากรกล่าวหาว่าวัตถุถูกน้ำชื้นจนทำให้สีตกไม่เกิดปัญหาเพราะ
ในสีผิวประจําวัน เครื่องปั้นดินเผาจะแห้งมาใช้ต้องแช่น้ำให้อิ่มมตัวอยู่แล้ว
ส่วนใหญ่เครื่องปั้นดินเผามีความพรุน น้ำและความชื้นสามารถระบายออกได้
แต่หากนำเครื่องปั้นดินเผาชิ้นจากน้ำเค็ม วัตถุจะเปลี่ยนสภาพได้ง่าย เพราะ
เกลือจะแย่งน้ำออกมา จึงควรนำมาแช่น้ำให้เจือปนเป็นเวลานาน

การจัดแสดงวัตถุบางชนิดอาจนำวัตถุห่อหุ้มถุงมาไว้ เพราะหาไปง่าย
ประหยัด และเพิ่มเสน่ห์ให้กับพิพิธภัณฑ์ เช่น หมวกกกลมอาจใช้เสวียหรือกั้น
หรือรองด้วยถุงทรายที่เปียกจากผ้าพันมือ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันวัตถุ
โคร่งและตกจากชั้นจัดแสดง นอกจากนี้ อาจนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการ
ป้องกันวัตถุ เช่น ใช้พริกไทยใส่ในถุงไปรองเพื่อไล่แมลง หรือใช้ไหมระพร้าวช้ก
ผ้าไหม เป็นต้น

ประเด็นสุดท้ายที่วิทยากรได้ฝากเป็นข้อคิดให้กับผู้เข้าร่วมอบรม ได้แก่
การจัดเก็บและจัดแสดงวัตถุควรใช้สารเคมีหน้อยที่สุดเพื่อความปลอดภัยของ
ผู้ดูแล ระหว่างการทำงานควรใช้ผ้าปิดปากและถุงมือป้องกันฝุ่น และ
ควรระมัดระวังการจับต้อง วัตถุบางอย่างอาจหากมีหลายชิ้น ผู้ดูแลอาจอนุญาตให้
ผู้ชมหยิบจับบางชิ้นได้ แต่บางชนิดก็สมควรหยิบจับ

การจัดแสดงข้อมูลตามแบบบ้าน

อาจารย์ภูธร ภูษะธนะ

คุณพัชรี ศรีมอญกุล พิพิธภัณฑสถานพื้น จ. เชียงราย

อาจารย์ภูธร ภูษะธนะ นักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหอประชุมการณ ของท่านที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหอประชุมการณ วัดเชียงทา จังหวัดพบุรี ก่อนยื่นทานสิทธิแก่คุณชวรัตน์ว่า การทำพิพิธภัณฑ์ ทำคนเดียวไม่ได้ เพราะแต่ละคนมีความถนัดต่างกัน ดังนั้นจึงต้องตั้งกรรมการ ก่อน แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือกรรมการด้านการหาเงิน และกรรมการด้าน วิชาการ ซึ่งด้านวิชาการอาจทยอยครบรอบด้วย ผู้ที่มองภาพรวมได้ นักวิชาการที่มาร่วมประชุมเรื่อง อาทิ สถาปนิกหรือมัณฑนากร

ในส่วนของเนื้อหาที่นำเสนอของพิพิธภัณฑ์ ต้องเลือกประเด็นสำคัญ ที่อยากให้ผู้ชมได้อะไรกลับไป ไม่ใช่แค่ 100 อย่าง ดังนั้นพิพิธภัณฑ์หอศิลปนิพนธ์ จึงเลือกที่จะนำเสนอเรื่องราวของพุทธศาสนา โดยจัดแสดงเรื่องพระรัตน ตริย หรือแก้ว 3 ดวง โดยใช้ของมีอยู่แล้วในจังหวัดมาจัดแสดง

พระสงฆ์ : พระสงฆ์ศรัทธา สถานภาพของสงฆ์อยู่ ณ ลำดับใดใน รัตนตรีย โดยนำเสนอผ่าน ของใช้ในชีวิต และของใช้ของพระสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่นั้น ของดีที่ชาวบ้านนำมาถวายให้แก่กษัตริย์หรือพระสงฆ์ พระอมรินทรหอประชุม เชียงทา ของเข้านเจ้าอาวาส เป็นต้น

เรียบเรียงโดย ปณิดา สระวาลี นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

พระธรรม : รวบรวมตู้พระธรรม พระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ สมุดข่อย มาจัดแสดงในส่วนของพระธรรม ได้รับความร่วมมือของเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร อดิเทพริญ 9 ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความรู้เฉพาะเรื่อง มาช่วยในการคัดเลือกและ จัดแสดงในส่วนนี้ด้วย

พระพุทธรูป : บริเวณชั้นบนของอาคาร จัดแสดงเรื่องของพระพุทธรูปเจ้า มหายาน ซึ่งมี 5 องค์ ที่ต้องบำเพ็ญบารมีอย่างมาก โดยจัดแสดงผ่าน ภาพวาด พระบฏ ที่เคยใช้ตกแต่งศาลาในชนบทมหาชาติ

แนวคิดที่ออกแบบนั้น ต้องการให้ผู้ชมรู้สึกได้ว่า สงฆ์เป็นอยู่ประเสริฐ เมื่อเดินเข้าไป บรรยากาศเหมือนแต่ภูมิ เห็นชาวชองเป็นกลุ่มๆ เหมือนมองผ่าน ช่องหน้าต่างภูมิวัด อาจารย์ภูธรทิ้งทายว่า ผู้ทำพิพิธภัณฑ์ควรระลึกเสมอว่า “อย่าเห็นแก่ของแต่จงมองให้เห็นคน” นั่นคือไม่ควรนำเสนอแค่ของสิ่งนั้น คืออะไร แต่ต้องตีความ และสร้างสาระให้เชื่อมโยงกับคน

คุณพัชรี ศรีมอญกุล เจ้าของพิพิธภัณฑสถานพื้น บ้านหอประชุมการณ จังหวัดเชียงราย เสนออีกมุมมองด้านการจัดแสดงของคนที่ไม่ได้รักรายงาน พิพิธภัณฑสถานโดยตรง แต่ลองผิดลองถูก จนพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เปิดให้เข้าชมมากกว่า 16 ปี และไม่เคยปิดแม้แต่วันเดียว มีผู้เข้าชมหลักร้อยในแต่ละวัน บ้านนี้ยังมี ผู้นำชม ตื่นเต้นลักษณะการจุดแสดงจึงมีคำอธิบายค่อนข้างมาก แต่ก็สามารถ ประกอบเพื่อความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ในปีที่ผ่านมา มีการปรับปรุงพื้นที่การจัดแสดงใหม่ โดยคุณพัชรีและ บุตรชาย ออกแบบการจัดแสดงเองทั้งหมด การจัดแสดงเป็นเรื่องของ ผืนและยาเสพติด โดยเริ่มจากใช้แผนที่นำเสนอที่ตั้งของสามเหลี่ยมทองคำ เดิมประวัติความเป็นมาและการแพร่ของฝิ่นเข้ามาสู่ไทย ตำแหน่งฝิ่นของชาวสวะ ซึ่งผู้ชมชื่นชอบมาก เพราะไม่เคยเคยเห็นมาก่อน นอกจากนี้ยังจำลองกระท่อม ฝิ่นฝืน ภายใต้นี้หุ่นจำลองฝิ่นฝืน คุณพัชรีเล่าว่า ช่วงแรกขาดเงินทุนจึงใช้ดินปั้น หุ่น แต่ไม่คงทน ต่อมาจึงใช้เซรามิกแทน ภาพวาดปกติที่นักเกษตรของชาวเขา ชาวเขาของฝิ่นฝืน เครื่องมือเกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวฝิ่น อาทิ สัตกกรีด เกรียงปาดฝิ่น เครื่องมือเกี่ยวกับการสูบฝิ่น อาทิ กลองเก็บฝิ่นที่ต่างจากสัตว์ต่าง ๆ เป้ง (ตุ่ม นำหนักที่ใช้สูบฝิ่น) เลื่อนหน่อสูบฝิ่น กลองสูบฝิ่น หมอน ชาวเขาของเกี่ยวกับฝิ่น เหล่านี้เคยไปสู่อะไรบ้างของหลัง เช่น ทำให้ผู้ชมทราบว่ามี 1 กิโลกรัม ต้อง

กรี๊ดจากฝั่งถึง 3,000 ผล การทำลูกแป้งต้องมีการรับรอง และมีตราประทับหมอนที่ทำจากเชรริกแข็งๆ เมื่อลูบฝั่งเข้าไปแล้ว ผู้ลูบจะรู้สึกว่ามีหมอนที่แข็งจะนุ่มไหมนุ่มน้อย ฯลฯ

อย่างไรก็ดีเมื่อมีการปรับปรุงการจัดแสดงใหม่ ได้เพิ่มนิทรรศการที่ผู้ชมเคยสอบถามและสนใจเข้าไป อาทิ เรื่องของกะเหรี่ยงคอยาว ปลายปีกรรมถึงเรื่องของอนุพันธ์ฝิ่น อาทิ มอร์ฟีน เฮโรอีน ก่อนออกจากพิพิธภัณฑ์กลุ่มมาให้ผู้ชมประทับใจตราต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ลงในโปสเตอร์ที่ทางพิพิธภัณฑ์แจกให้ หรือมีสมุดให้แสดงความคิดเห็น

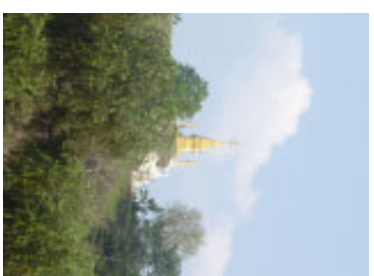
“ฉันไม่ค่อยประทับใจพิพิธภัณฑ์เลย เพราะเอาเอาเรื่องที่ไม่ดีมาทำให้น่าสนใจ” เป็นข้อคิดเห็นของผู้ชม ไม้แน่ใจว่าเป็นคำชมหรือไม่ แต่คุณพีชรีบอกว่าจะปรับปรุงให้ได้ไม่แคยลิม

เรื่องเล่า...ทายแถม

หลวงพระบาง... พิพิธภัณฑ์ชีวิต ตอนที่ ๒

กรกฎ บุญลพ นักวิชาการวัฒนธรรมชุมชนมหาวิทยาลัยสิรินธร

Intro หลวงพระบาง (ตอนต่อ)

ตัวตน ชีวิตและจิตวิญญาณหลวงพระบาง

อะไรที่ทำให้หลวงพระบางยังคงดำรงอยู่ในความทรงจำของผู้มาเยือน ผมว่าน่าจะเป็น “เอกลักษณ์” เฉพาะตัวของหลวงพระบาง เอกลักษณ์ที่ดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายแต่งดงาม สัมผัสแต่เปี่ยมด้วยพลังที่สะท้อนผ่านออกมาให้ประจักษ์ในงานสถาปัตยกรรมแบบศิลปะล้านช้าง ตั้งที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะหรือสถาปนิกกล่าวว่าเป็นเสียทีเดียวกันว่า “ยิ่งใหญ่อย่างอ่อนน้อมถ่อมตน” เราสามารถสัมผัสได้ถึงความยิ่งใหญ่ของผู้เฒ่าคนตงกล่าว จากพระอุโบสถของวัดหลายแห่งในหลวงพระบาง ตัวหลังคาพระอุโบสถที่คอมลวดลึงต่ำแทบจะเรียวยาว แทนที่จะตระหง่านง่าตามแบบอย่างศาสนสถานในถิ่นฐานอื่น ที่มักจะเน้นให้เหินถึงความยิ่งใหญ่โดยการตกแต่งมนุษย์ผู้มาเยือน ซึ่งต่างจากพระอุโบสถในสกุลช่างล้านช้างที่สามารถให้ความรู้สึกเฝ้าเอาทราและผสมผสานกันตามสำเนียงภาษาพื้นถิ่นว่า “พูสี”¹ บริเวณดังกล่าวยังคงปรากฏประชาชนของฐาน ปันต่อสู่อากาศยานที่หลงเหลือมาตั้งแต่ครั้งสงครามในราวสองทศวรรษก่อนหน้านั้น ช่างๆ เศรษฐกิจยังเป็นที่ตั้งขององค์ปฏิบัติการพูสี

บางครั้งเราอาจจะพบว่าการเขียนชื่อสถานที่ ในภาษาลาวด้วยรูปศัพท์หลายรูปในหนึ่งชื่อภาษาไทย เช่นเดียวกับคำว่า “พูสี” ซึ่งมักเขียนหลายท่านอาจเขียนในรูปศัพท์ “ภูสี” “ภูษี” “ภูษี” “ภูษี” ซึ่งล้วนหมายถึงสถานที่ที่เดียวกัน ไม่มีรูปศัพท์ที่ถือว่าผิด เพราะการถอดรูปศัพท์ชื่อเฉพาะในภาษาลาวมาเป็นรูปศัพท์ภาษาไทยนั้น ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว สามารถใช้รูปศัพท์ใดก็ได้

ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้มาเยือนทุกชาติที่จะต้องป็นปายตามแนวทางบันไดคอนกรีตสองฟากตลอดทาง รมศรีไม่ไปด้วยกิจงานของ “เจ้าปาลาว” หรือ “สุนทรม” ที่ส่งกลิ่นกรุ่นตลอดเส้นทาง บหมยขอเขาแห่งหนึ่ง เราสามารถเห็นได้ว่าโครงสร้างผังเมืองของหลวงพระบาง มีลักษณะโดดเด่นคือเป็น “เสียงลมเขา” โดยมี “พูสี” อยู่ตรงกลางเมืองแนวตลอดม ตัวอาคารบ้านเรือน ที่เรียงรายอยู่โดยรอบเชิงเขาแผ่กว้างออกไปตามแนว ลำน้ำโขง ลำน้ำคาน ทั้งสองฝั่ง

เป็นเวลามากกว่าหนึ่งศตวรรษภายใต้ “การอารักขา” ของฝรั่งเศส อารชชหลังจากที่โลกตะวันตกได้ทำสิ่งที่เป็นประจักษ์พยานถึงบาดแผลในหนำประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศึกรามบ้านช่องที่ร้ายเรียงอยู่สองฟากถนนสายต่างๆ อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรมมหาศาลได้ล้ผลร้างแคล์ เหล่านี้มหาได้ขัดแย้งกับกลุ่มอาคารและศาสนสถานตามรูปแบบศิลปกรรมล้านช้างแต่อย่างใดไม่ จุดนี้เป็นความน่าประหลาดใจอย่างหนึ่งที่สามารถพบเห็นได้ในหลวงพระบาง

สิ่งหนึ่งที่ผมได้รับรู้คือ การเดินทางเที่ยวในหลวงพระบางแทนการนั่งรถ คือความรื่นรมย์อย่างแท้จริงประการหนึ่งสำหรับชีวิต ตั้งแต่ช่วงเย็นเข้าไปจนถึงค่ำคืน ตามถนนสี่เพ็งเล็กๆ มุ่งตัวจากที่ชาวบ้านพากันมาตั้งร้านค้าขายเครื่องดื่มและของกิน สีม่านคงไม่แตกต่างไปจากวันคืนหลายๆ มากนัก สถานที่อย่างหนึ่งหนึ่งที่ผมและเพื่อนๆ หลายๆ คน ต้องการจะแวะเข้าไปเพื่ออุดหนุนและพูดคุย แม้จะต่างกันด้วยสำเนียง แต่เนื้อหาของความหมายในกลุ่มตระกูลภาษาเดียวกัน ทำให้การสนทนาเป็นไปอย่างออกรส ผมว่าเสน่ห์ของภาษาทางฝั่งลาวอยู่ที่ความโล่งซื่อ ตรงตัว ด้วยเพราะเป็นภาษาที่ยังคงรากศัพท์ดั้งเดิมในตระกูลภาษาไท-กะไต เอาไว้ได้ ในขณะที่กลิ่นอายของเสน่ห์ทางภาษากลางฝั่งขวาแม่น้ำโขงเลือนจางไปมากแล้ว

บรรยากาศในร้านรวงเล็กๆ เหล่านี้แตกต่างเกือบจะโดยสิ้นเชิงกับห้องดีกแก้วสไตล์ฝรั่งเศสที่เป็นร้านกินดื่มเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยตรง บางทีร้านเล็กๆ ริมทางเช่นนี้เองที่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของหนำประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตดั้งเดิมที่แท้จริง

นักเดินทางบางคนเปรียบให้หลวงพระบาง สีสันที่สดใสได้ใหญ่โตไปกว่าไปสการ์ต เพราะอะไรจะทำอะไรที่ไหนในเสียงแห่งนี้ ก็เป็นอันรับรู้กันโดยทั่วถึง ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ผมคิดว่าหลวงพระบางคงเป็นไปสการ์ตใบที่สวย

ที่สุดในหนึ่งแนวๆ และคงเป็นไปสการ์ตใบที่ผมเลือกจะเขียนเพื่อส่งกลับให้กับตัวเอง เพราะในความเป็นจริงของพื้นที่หลวงพระบางกลับอุดมไปด้วยความหลากหลายและเปี่ยมล้น ด้วยวิถีชีวิตที่เคลื่อนไหวไปอย่างเรียบง่ายตามอากงกลมกลิ่นลมตัว นับเป็นความเหมาะสมเจาะทางวัฒนธรรมที่หาไม่ได้ง่ายนักในโลกยุคสังคมนิยม และเทคโนโลยีอย่างทุกวันนี้ที่กำลังก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วและทะยานไปให้หลวงพระบางเป็นเส้นสีนอมพิถีพิถันเล็กๆ แห่งหนึ่ง ก็น่าจะเรียกได้ว่า เป็นพิพิธภัณฑที่มีชีวิตที่สัมผัสและชวนให้มาเยี่ยมเยือนมากกว่าหนึ่งครั้ง

สำหรับช่วงเวลาใกล้อาทิตย์อัสดง ไม่ว่าจะในชอกกลุ่มไหนของเมืองประวัติศาสตร์แห่งนี้ บรรยากาศดูจะมากด้วยความอบอุ่นและสีนอมของชีวิตจากถนนที่ลึบไปกับแนวลำน้ำคาน เราจะเห็นวงตะกร้อ เห็นชาวบ้านลงไปอาบน้ำในแม่น้ำ เห็นกลุ่มควินลอยขึ้นเป็นสายบนอึกปากฝั่งของลำน้ำสายเดียวกัน กลิ่นไฟ กลิ่นพื้นเจือกลิ่นดินในช่วงเวลาหลังฝน คือกลิ่นอายชีวิตของหลวงพระบาง

ปัจฉิมบท

นี่หรือเปล่าคือ ตัวตน คือจิตวิญญาณ คือชีวิตผู้คนปรารถนา ตัวตนแห่งความเรียบง่าย สงบงาม เฉกเช่นการเคลื่อนไหวที่ซอกและสลับลำน้ำสาขาที่สาบสูญอย่างลงตัว และส่งผลให้เมืองหลวงพระบางได้รับการประกาศจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกเมื่อ พ.ศ. 2538 ในขณะที่แหล่งมรดกโลกแห่งอื่นๆ อาจได้รูป การประกาศขึ้นทะเบียนอย่างจำเพาะเจาะจงที่ตัวโบราณสถานบางแห่ง พื้นที่ทางธรรมชาติบางส่วน แต่สำหรับหลวงพระบางแล้ว ความเป็นมรดกโลกคือเมืองทั้งเมือง ครอบคลุมทั้งตัวอาคารที่เก่าแก่ มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ ตัวเมืองซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ลุ่มและสายน้ำไหลมาบรรจบกันท่ามกลางธรรมชาติ อันงดงามบริสุทธิ์ ชาวเมืองมีบุคลิกยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรและคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม ที่สำคัญหลวงพระบางได้รับการยกย่องว่า เป็นเมืองที่ได้รับการปกป้องรักษาไว้อย่างดีที่สุดในอันดับต้นๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หนังสือ...พิพิธภัณฑ์

เครื่องเสียงโบราณ ตำนานแห่งศาสตร์และศิลป์
พุดพิชิต พล ประชุมผล/ สยามมัทธนีบุษย์เครื่องเสียงและระบบเครื่องเสียงและ
หีบเสียงไทย/ 2548

รวบรวมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเครื่องเสียงและระบบเครื่องเสียงและหีบเสียง
ของโลกและสยาม รวมภาพเครื่องเสียงและระบบเครื่องเสียงหายากของโลก
กระบอกเสียงพุดพิชิตเครื่องเสียงและระบบเครื่องเสียงและหีบเสียง
สี่สีสวยงาม หนังสือเล่มนี้ผู้ชายแต่แจกฟรีให้กลับไปอ่านที่บ้านเมื่อแวะ
ไปชมพิพิธภัณฑ์เครื่องเสียงและหีบเสียงไทย โทร 0-2939-9920

วิธีพิพิธภัณฑ์

บันทึก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/ 2548/
120 บท

ผู้เขียนกล่าวไว้แต่ต้นว่า วิธี หรือ พิพิธภัณฑ์ ต่างๆ กัน หนังสือ
เล่มนี้จึงเล่าถึงที่มาที่ไปต่างๆ กัน ของพิพิธภัณฑ์ทั้งไทยและเทศ อาทิ
พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พิพิธภัณฑ์พระตำหนัก
ศรารักษ์มัย พิพิธภัณฑ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบ้านนอกนั้น แฟรงค์ ฯลฯ เน้น
สาระเชิงประวัติศาสตร์การก่อสร้างอาคาร การออกแบบสถาปัตยกรรม พร้อม
ข้อมูลการจัดแสดง

และพิพิธภัณฑ์สถานโดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

สถานีรถไฟอยุธยา/ สถาบันพระปกเกล้า/ 2548/ 140 บท

การจัดการโบราณสถานพิพิธภัณฑ์ เป็นภารกิจใหม่ขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดและ
ประสบการณ์การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีที่ได้ดำเนินการร่วมกับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง จุดประกายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เกิดความคิดและมองเห็นแนวทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการ
พัฒนาท้องถิ่นต่อไป

บันทึกขาวทุ่ง

พรศิริ บูรณเขตต์/ สำนักพิมพ์วงกลม/ 2546/ 265 บท

ครึ่งหนึ่งถูกสาวทรี เล่าเรื่องชีวิตของปู่ ย่า ตา ยาย โดยถ่ายทอดผ่านชีวิตของ
เครื่องใช้ขาวบ้าน ของเล่นพื้นบ้าน ที่งทรี บูรณเขตต์ เก็บสะสมไว้ ของใช้
ในครัวเรือนบางอย่างนอกจากใช้งานแล้วยังแฝงกุศโลบายในการอบรมทาง
สังคม น้อยคนคงจะคิดไม่ถึงว่า ทัพพะเวสอุดมเพราะของสาว ๆ ก็มีผลต่อ
การจะมีคู่ในอนาคตได้เหมือนกัน ใครอยากรู้เรื่องเล่าสาวทุ่งสนุก ๆ แบบนี้
รีบไปหาอ่านโดยพลัน

คมคิด...สะกิดใจ

“...การสร้างพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องที่เอา
เงินลงไปแล้วไม่ได้คืน แต่มันได้คืน
ถ้าถามว่าการได้คืนนี้มูลค่าผมว่ามัน
มากกว่า เพราะมันเป็นเรื่องราวระยะยาว
เพราะนั่นเราต้องพูดเรื่องที่เรา
ผมคิดว่าอย่างนั้น...”

ทิพย์ แซ่ตั้ง
พิพิธภัณฑ์จาง แซ่ตั้ง

ขอเชิญชวนแนะนำพิพิธภัณฑ์ กิจกรรม และเรื่องราวเกี่ยวกับของสะสมชิ้นสำคัญ ฯลฯ
เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ที่
โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170

โทรศัพท์ 0-2880-9429 ต่อ 3506 โทรสาร 0-2880-9332

e-mail : academic@sec.or.th หรือ www.sec.or.th

(กองบรรณาธิการขอเชิญชวนบทความหรือติดต่อขอเนื้อหาของบางชาว
บทความ หรืออื่น ๆ ที่ท่านส่งมา เนื่องจากจำนวนหน้ากระดาษที่จำกัด)

การสังเกต

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาบัณฑิตที่มีคุณ
 คุณภาพด้านคุณธรรมและจิตสำนึก (องค์การมหาชน)
 เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10170

ศาสตราจารย์ ดร. อนันต์ ศรีวิเศษ
 ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารทั่วไป
 สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
 ถนนชลาทิศ ตำบลวังใหญ่ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 โทร. 035-215-1000 โทรสาร 035-215-1001
 E-mail: office@wru.ac.th, wru@wru.ac.th

- 47 คนสุดใจ...สี่ปีครึ่ง
- 46 หนึ่งสี่...พีอีพี
- 43 เรื่องเล่าพายุลูก
- 25 เกร็ดความขำพีอีพี
- 20 ชาวสวนชุมชนพีอีพี
- 13 หนึ่ง...พีอีพี
- 6 พีอีพีที่ออกไปช่วยกัน
- 3 จุดหมายปลายทาง

สารบัญ